

ROMAAN

N° 8

SISU:

Sven Elvestad: Kullikisa.

Carl Busse: Süütu süda.

F. J. Vacek: Kahesugune mõju.

Rabindranath Tagore: Kord elas üks kuningas.

Leopold Gher: Daud ja Khe-ira.

Eino Leino: Hing.

Björnstjerne-Björnson: Ustavus.

Kyau-Haku-Sai: Rebased.

Hendrik Conscience: Isand Gansendonck.

Setu rahwalaul: Tulõ poiss teid puttumallõ.

Einar Hjörleifsson: Wäike-Hvammur.

KIRJASTUS-ARENG-TALLINN 1923.

1923
LIIKUS-
KOGU

Kaubamaja Esto-Muusika

Tallinn, Lai tän. 34

- - Kõntraat 10-24 - -

Noodid ja nende kirjastus. Tiivklawerid, pianiinod, muusikariistad ja nende osad.

Ainuesitused Eestis:

C. BECHSTEIN, Berliinis, tiivklawerid ja pianiinod. - - - JUL. HEINR. ZIMMERMANN, Leipzigis, muusikariistad. Uhendatud lawateoste kirjastajad (Drei Masken-Verlag), Berliinis, näitelawa kirjandus: ooper, operetid jne. Koolidele ja seltsidele hinnaalandus.

Kuuled, kallis, kust selle toreduse oled saanud ja mis asi see on?!

Olete aga kenad, lugesite ehk „Päewalehest“ ja „Eestist“, kus meile kõigile tuntud

„Sakala“

kuulutab, et 1923 aasta kawade uudiskaubad — FOX-

TROTT ja teised — mantlite, kostüümide ja pooljakkide tarwis kätte on tulnud. Laksin kohe ja ostsin omale uue fantasii-kostüümiriide. Minule see meeldis ja ma näen, et ka teid kedagi ei hirmuta, waid ümberpöördukt — **otse huwitab.** Tulen praegu sealt

Wana Posti tänaw 8,

et teie arwustust kuulda. Ja, tööle peab au andma, seal on alati nii mitmekesine walik ja meele järgi riided olnud, et tahtmata peab eneselt küsima: kust tema küll kaubad saab wõi tellib, aga iseäralikud nad on? — Teate sõbrannad! Teen teile ettepaneku: kui midagi **solliid, huwitawat, ja hinnawäärtuslist soowite**, siis astuge sinna sisse; kui mitte just ostma, siis waatama ainult endi uudishimu rahuldamiseks, sest praegu on ju hooaeg käes ja teie rahulduseks **näidatakse seal kõik uudised ära.**

Wõrukaela päewaraamat

Nüüid jälle walimiste-aasta . . .
Eepärast jädab lauja jaasta
nüüid iga tegelase pähe,
kas töötand palju ta wõi wähe.
Kuid jaasta-kilwajad ei märka,
ei aruajamisele ärta,
et jaast, mis nõnda kangelt käärib,
just jaasta k i i l w a j a i d siin määrib!

Kõik mehed on nüüid sajatamas
ja wastastele pajatamas,
kuis nemad juure kiwi taha
on ajand meie riigijaha,
kuis süüdi see ja see ja see,
et konarline meie tee,
kuid et nad i se ka on süüdi —
ja erakondadele müüidi,
mis nende filmi pimestawad
ja ainult endid imestawad —
ei sellest lausu sõna nad:
need t e i s t e kurjad kirujad!

Nad nurawad ja niruwad
ja alatasa kiruwad,
et süüdi see ja süüdi too,
et keegi midagi ei loo,
kuid miks neil e n d i l l ondis aisad
ja miks nad i se on nii laisad,
neil jelle peale wastust pole,
sest mingit wastata ei ole!

Walimistel wõidelge kõik waimuga —
wilets mees on see, kes wõitleb laimuga!
Minult see wõib tõusta mäe tippu,
kes on lehwitamas — õ i g u s l i p p u !

Tahad kohust ausalt täita,
w ä r w siis julgelt wälja näita!

Kas oled jaks wõi oled jant,
wõi oled muidu hooletu —
ei ja, kui walimistejant,
wõi olla — erapooletu!

Kui meil kostitada plüüti Gesti meest
jaastaga,
raamatute ostja kodus nende eest
aastaga!

Gesti mees meil tunneb jälkust siidames
uhe ees:
kostitajad ise seiswad nälgides
ruhe ees.

Süüda ihaldab paremaid aegu,
paremaid päewi ja paremaid tunde —
paremaid, kui tal käes on praegu,
tahab ta kordki siin näha ja tunda.

Uga kui tulewad paremad päewad,
rahul ta oneti weel ei ole,
sest ta filmad siin teistel näewad
weelgi paremat, mida tal pole.

Rahul ei ole meie ju taal!
Meie kurdame ifegi kullas,
igas ihas me läheme liial —
rahule jääme alles — mullas!

Erapooletuks end ütleb mõni leht
awalikult,
aga loe teda — maaliit eht ja eht
on ta kawalikult.

Teiji erakondi kawafindlast ta
arwustab,
neid, kus iial mahti, kullikiimitega
karwustab.

Tema seijukoht jeepärast on siis ka
ebane,
pole imegi, sest toimetajaks tal
on ju rebane.

Wõrukael.

Kõnetraat 17-54

**M. MEESTERAHVA
RÄTSEPAÄRI**

Kõnetraat 17-54

TALLINN

Rataskaevu tän. 14/4

M. ANDREESEN

TALLINN

Rataskaevu tän. 14/4

Teatab oma austatud tellijatele, et on kohale jõudnud kõik kewade ja suwe hooajaks tarwisminewad riided, Uster kewadepalitu riided, Covercoat palituriided ja umbes 250 mtr. ülikonnariideid, nende seas riideid, mis sisaldawad kuni 50% siidi.

Daamide tualettide spetsiaal-äri

J. SAAR

TALLINN

Narva maantee nr. 19

Alati suures valikus elegantsed daamide kleidid, kostüümid, mantlid, pluusid, kuued jne. valmis ja

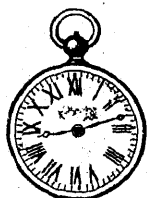
tellimiste järgi

Piitamine, plisseerimine, manilite, kleitide, pluuside jne. ilutikkimine spetsiaalmasinatel ja käsitsi

HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST

Maailmakuulsa wennad Junghansi ainuesitaja Eestis

S. Martowitsch Tallinn, Biru t. 24

Kõige suurem walik kuulsamate Schweitzi wabrikute taskukelladest JAWANNES, WATSCH, SEELAND, Cyma ETERNA. Wõrdlemata headuses kuulsa Speideli wabriku kõiksugu eht uuskuld „DOUBLE“ kaupa. Müük suurel ja väikesel arwul. Wõtan tellimisi Junghansi kellade peale wabrikuhindadega. Kellafeppeadele kõrged profsendid.

Kirjastuse „ARENG“ ja ajakirja „ROMAAN“ telefoni number on nüüd

26-46

ja Tallinna peapostkontoris on meil oma postkast

199

Kirjastus „ARENG“, Tallinn,
Niguliste tän. 16.

Neil päwil ilmus trükist:

PEETER GRÜNFELDT:

„Minewikku jälgimas“

Ajakirjandusl. mälestused Eesti ärkamisajast.

Hind 80 marka

Kirjastus A.-S. „WARRAK“

Tallinnas, S. Tatari tän. 1. — Tartus,

Rüütli tän. 24-26.

Rommaan

Nõ 8

Ilmub igaks 1. ja 15. kuupäevaks.

1923

II aastakäik.

Rullikisa.

Norra kirjniku Sven Elvestad'i romaan.

5

Puud tilkusid ja lumi hakkas sulama. Ukki oli juba ilm tulnud; mere poolt puhus soe lõunatuul. Herrad läksid lahtiiste palitutega. Rewade oli tulemas. Veel nädal aega ja lumi oli kadunud.

Folgefuchтели ehk Barra mõisas käis elu harilikku rada. Koerad liikusid raskelt lumes ja lastid mõrad takistamata dueplatsile tulla. Krag, kes niisuguste loomadega armastas sõbrustada, silitas nende pead, nii et nad sõbralikult juba liputasid.

Herrastest polnud kedagi näha; aga Krag nägi valitsejat, kes kartlikult kõrvale puges.

Kui Dr. Peters ja detektiiv eeskotta astusid, tormas insener Barra neile laialiateud kätel vastu.

"Kui armastusvääriline Teist, et mind nii ruttu jälle vaatama tulete!"

"Me tuleme üsna kindlas asjas," ütles agent.

"Seda mõin juba arvata," vastas insener. "Kell on ju waewalt kümme. Palun istet võtta."

Täna oli Barra jälle wana räpane mees. Ta oli kraeta ja ajamata habemega ja ta juuksed piirasid ta pead nagu tuleleegid. Ja seljas oli tal jälle wana roheline mantel.

Rõõwämblrik ei ilmunud; noor proua samuti mitte.

Dr. Peters oli väga tõsine; ta tundis seisukorra piinlikkust.

"Me tuleme väga tähtsas asjas," algas ta; "ja kõige pealt palusin ma meie teatust mitte walesi mõista."

Barra ei vastanud midagi. Ta seisis nende ees, käed puusas, ja waatas ühe pealt teise peale.

"Wõlgnen Teile seletuse," jatkas agent ja

tähendas detektiivi peale. "See herra pole see, kelleks ta enda eile ütles."

Barra noogutas ainult pead.

"Seda ma tean," ütles ta, "ja ei imesta selle üle. Wõin ju arvata, et see herra niijama kui mina oma nime teatud põhjustel ei tahtnud nimetada; ta on detektiiv Krag. Me oleme üksteisega juba waremalt koos olnud."

Krag ei vastanud. Tema arust oli see mis esitelemine ülekülgne.

"Tulin Teile ütleva, et Teie ülesleidust hädaoht waritseb," ütles Dr. Peters.

"Minu ülesleidust? Teie rääkisite sellest herra Kragile?"

"Jah."

"Siis on ta sellepärast küll hädaohtus?"

"Herra Barra", ütles agent terawasti, "herra Krag töötab minu teenistuses."

"Teie raha eest?"

Dr. Peters tõusis pahaselt üles; Ushjörn Krag aga tähendas:

"Nii kaugele kui mina herra dr. Petersist aru sain, on ettevalmistust tehtud Teie geniaalse ülesleidust, õhutorpeedot, ära warastada."

"Miks ei nimeta Teie ülesleidust kullikisaks?" küsis Barre pilgates. "See on weel geniaalsem kuulda."

"Seisuford ei luba naljatada", ütles dr. Peters. "Teie teate ise, et siin määratud wäärtused kaalul seisawatad."

"Jah. Aga kuuldes, et keegi minu ülesleidust julgeks ära warastada, ei võinud ma naljatamata jätta."

Ta lõi käed kokku.

"Püha süütus! Murdwargus minu juures, insener Barra juures!"

"Ei, ei. See on ju ka jõe kuulda, ja ma mõõndan, et Teie warguse ja rõõwimise vastu

wististi olete kõige paremad ettevaatuse abi-
nõud tarwitusele wõtnud. Aga meie wastajed
jõud on wägewad, herra insener."

"Mis jõud need on?"

"Mehed teigest laagrist," wastas Dr. Pe-
ters, peaga teatud liigutust tehes. "Ma ei ta-
ha kurtidele kõrwadele rääkida. Ma pean kin-
ni teatud märkidest, kindlatest tõstajadest. Teie
teate, misjulgune suurepärase teadete teenis-
tus mul käepärast on; nii sain jälgile."

Barra jäi äkki tõstjeks.

"Nii," ütles ta, jalutas mõne korra edasi
ja tagasi, wiimaks nende ette seisma jäädes ja
neid terawasti filmitsedes.

"Nii," kordas ta.

"Esiotja wõtsin herra Kragi oma teenis-
tusse. Ma nõuan omale wõimalust ülesleiduse
wahwamisest osa wõtta, kuni õhutorpeedo wal-
mis saab."

Barra kulmud läksid kupra.

"Kole tarwis," ütles ta.

"Minu arwamine on teine," wastas agent;
"mul on kõwad käjud, mille järele pean kaima.
Homme maksan Teile 250.000 marka wälja,
siis on miljon täis. See on suur summa ja
ma ei joowi, et see ettevaatuse puudusel kaoks."

"Ettevaatuse puudusel," rõhkis Barra.
"Mis Teil meelde tuleb nii rääkida? Kas to-
hin Teid paluda minu koobast waatama?"

Nabjörn Krag tõusis kõhe, nagu oleks ta
ju annu seda kutsut oodanud.

Insener Barra sammus risti üle toa ja
jäi seisma raske terasutje ette, mis ta töötuppa
wiis.

"Koputage kord," ütles ta.

Krag koputas ja kuulis kõmast, et üks ras-
sest terasest oli.

"Hea küll; nüüd filmitsgege luffu."

Detektiiv kumardas ja waatas. Natukes-
aja pärast tõusis ta ja ütles:

"Täheluff. Asjatundmata inimene seda
lahti ei saa, olgu siis, et ta ukse purustab."

"Wäga õige. Kuid kellel oleks minu majas
seks põhjust?"

Dr. Peters ümijes midagi, et ju iga ust
purustada wõidawat; aga insener ei wasta-
nudki.

Ta talitas lufu kallal ja teeras juurest käe-
rauast, nii et üks pikkamisi awanes.

"Olge nii lahte, astuge sisse," ütles ta,
herraid ees lastes.

Dr. Peters tahtis juba tупpa astuda, kui
talle midagi Barra käes filma torfas. Ta tä-
hendas selle peale ja ütles:

"Mis pagan on Teil siis käes, herra inse-
ner?"

"Rewolwer," wastas Barra naeratades.
"Laetud revolwer. Olen wandunud, et siia

tупpa ei pea pääsma ükski elaw olemus, nii-
kaua, kui selles õhutorpeedo wiibib; olgu siis,
et ise laetud revolworiga juures olen. Seda,
herra doktor, ei wõi Teie ju ettevaatuse puu-
duseks nimetada."

"See rõõmustab mind," ütles agent. "Her-
ra Krag ei ole Teile ju ka ligemalt tutaw."

"Selles effite," wastas insener jahedalt.
"Herra Kragi tunnen ma, kuid Teie ei tunne
ma weel tarwilikul määral, herra doktor. Aga
palun, astuge lähemale."

Silmapilgu filmitses Dr. Peters inseneri
üllatult, aga ilma et selle häbematusse peale
oleks wõtanud, astus ta töötuppa.

Barra läks neile järele, revolwer käes.

Oli imelik tuba, milles kolm herrat wiibi-
sid. Ta oli peaaegu sfilindrikujuline ja täis
kõige iseäralikumaid tööriistu. Mitu rasket
elektribattareid kõmbasid tähelepanu enese
peale.

Toal lage ei olnud; seinad jooksid üles kol-
tu, kuni awause sümmitasid, mis sarnanes suur-
tükijuuile. Selle suu peal seisid klaas kaas, mi-
da alt kettide abil saadi awada ja kiini panna.

Selle awause juurde wiis libastussisesead
poleeritud, õlitatud terasest. See libastussisese-
ad oli ühenduses ühe pörandal seiswa asjaga,
millel kinnikaetud majina nägu.

Insener Barra tõstis kätte filmapilguts
ülles ja Nabjörn Krag nägi nüüd esimest korda
õhutorpeedot.

See ei olnud kuigi suur, wacwalt meeter
pikk. Mina oli tal teraw ja säraw oli ta kõi-
gis osades. See wäike kena mänguasi pidi siis
moodja sõjatehnika õhulaewad häwitama.

Insener kattis õhutorpeedo jälle hoolikalt,
peaaegu armastusega kinni.

"Kahetkümnenda aastajaja ime," ütles ta;
"ta lasub ennast õhus juhtida."

Siis tähendas ta sfilindrikujulise toa peale
ja küsis:

"Kas leiata, et need siseseadused ettevaatuse
puudust meelde tuletawad?"

Tuba näis täitsa eraldatud olevat. Ja
afendel olid wäga rasked raudkangid ees.

"Sisse ei pääse siia keegi," ütles detektiiv,
"aga minu arust on toal ometi üks wiga. Siit
on kerge wälja saada."

Barra hakkas waljusti naerma.

"Kas usute, et mul waja on ise oma toast
wälja põgeneda?" hüüdis ta.

Krag jäi tõstjeks, ei ütelnud selle tähenduse
peale aga midagi.

Terasutks, mis suurde saali wiis, oli alles
lahti.

Wäljast kostsid kerged sammud ja filmapilk
hiljem ilmus üks naisterahwas läwele.

See oli rõõwämõlk.

„Kas tohin veel kord tutvustada?“ ütles Barra. „Herra Ushjörn Krag, detektiiv, — minu naisõde Valentine Kempel.“

Valentine naeratas ja andis detektiivile fätt, mille see vastu võttis.

See käepigistus oli sissejuhatus uuele kangelale võitlusele rõõvämbliku ja Ushjörn Kragi vahel.

13.

Valentine laskeb näolatte langeda.

Sündis midagi uskumatut. Ushjörn Krag ja Saksa agent jäid Barra külalistena tema maija elama — midagi, mida Krag waremalt üheski ei olesks võinud aimata.

Kuid Krag oli märganud, et inseneeriga muudatus oli sündinud. Barra oli enimalt olnud ainult wali, hirmus ja hoolimata, kõige pealt hoolimata ja halastuseta. Nüüd oli see kõik pehmenenud; aga ta ei olnud ka enam nii kindel. Krag ei leidnud, et kahe viimse aasta jooksul, mil ta teda enam polnud näinud, wamenaks olesks olnud läinud, aga tal polnud enam ta endist täitja filmataverele ja kiwifõwa oleskut.

Detektiiv peast käisid kõitjugu mõtted läbi. Kas tuli see muudatus tema abielust selle noore, ilusa prouaga, rõõvämbliku õega? Mitmest nähtusest oletas Krag, et noorel proual oma mehe peale suur mõju oli ja et ta ilmjuutus, lahke naeratus ja elaw temperament Barra peale juurt külgetõmbamisjõudu avaldasid.

Agendi ja detektiiv toad seisid maja idapoolses tiivas, nii siis inseneri laboratooriumist õige kaugel.

Krag kodunes suures toas, mis talle antud, kohe. Ütendest oli sel tore wäljawaade. Ta laskis oma kohwri arsti juurest ära tuua, pakkis omad asjad wälja ja leidis sõjariistad korda. Homme kell 12 oli tähtaeg, mil Dr. Peters insener Barrale 250.000 marka pidi wälja maksta; sama päewa õhtul oli külalise auts muusikaline piduõhtu ja kaks päewa hiljem pidi ülesleidus walmis olema ja ühes plaanidega Dr. Peterstile ära antama... Kuu ei wõinud tõsised asjad endid enam oodata lasta. —

Silhemal hommikupoolikul näeme Barrat juures eesjaalis edasi ja tagasi käinwat. Ta on väga erutatud.

Äkitselt tuleb ta abikaasa, käed lille täis, sisse. Tulija on väga närwiline, kuid katjub seda Barra eest warjata.

„Aga Barra“, ütleb ta; „sul on see hirmus mantel ikka veel seljas.“

Insener ei wasta, ja Konstanze hakkas lillesid toas laiali paigutama.

„Muusika läheb sulle küll väga kalliks“, ütleb ta. „Terwe Kristiania panid ja telefoni kaudu ses suhtes liikuma.“

„Kuulsin, et Peters head muusikat armastab“, wastas Barra, „ja sa tead, et kõfku hoida ei tohi, kui jutt meie külalises on. Tema on väga juurtfugu herra.“

„Ja jah, ja siis toob ta ju meile ka hulga raha.“

„Mulle on ka palju raha waja. Kus on Valentine?“

„Bole teda enam mitu tundi näinud. Sõitis juba hommikul wälja. Ta on alati rahutu.“

„Tuuni aja eest veel rääkisin temaga“, wastas Barra, „nii siis peab ta kusagil maja lähedal wiibima. Ka kuulen kuljuste kõinat — see on wist küll tema.“

Insener Barra ja abikaasa astusid atna juurde. Saan oli ette sõitnud ja saanist tuli wälja Valentine.

„Ma ei mõista, kus Valentine käis. Ta tuli metsa äärt mööda kõrwalist teed mööda.“

Sel filmapilgul ei pannud Barra oma abikaasat enam tähele; tal oli filmi ainult saanti jaoks, mis pikast teest porine. Olesks ta aga oma abikaasa peale waandanud, siis olesks ta näinud, kuidas ta naine seda küsimust kuuldes tufjatas ja lilledega närwilikult mängima hakkas.

„Dinnast ta ei tule“, jatkas Barra tufjalt, „sest siis olesks ta teist teed tulnud. Mis majad need on, mis seal seisawad?“

„Ah, need on lohtuniku ja mõisaomanik Tolgeni omad.“

„Tõsi, neid ma ju tunnen. Aga kolmas maja? See, millest ainult katus ita paistab. Kelle oma see on?“

„Ei tea.“

„Olen seda wist kord ju kuulnud. Kas mitte metsakandidaat Blinde maja? Sealt wist Valentine tuligi. Taewas teab, mis tal sinna asja on.“

„Sellest ei tea mina midagi.“

Noor proua, kes walemängu mängida ei osanud, jäi ikka kohmetumaks. Barra olesks ta kohmetust tingimata märganud, kui rõõvämblik samal filmapilgul ei olesks tuppja astunud.

Tulijal oli alles kübar peas ja mantel seljas; need wiskas ta aga hooletult toolile.

Insener Barra läks talle, käed selja peal, wastu. Tahtis alustada, aga Valentine jõudis taht ette.

„Mäen, et olete minuist kõnelenud.“

„Jah“, wastas Barra. „Selleks annad ja ju ka põhjust.“

Valentine hakkas waljusti naerma.

"On ka tõesti hull nii ümber kihutada!"
 "See ei puutu asjasse, ei puutu asjasse",
 hüüdis Barra tigevasti. Wihaselt äks ta jälle
 afna juurde.

"Saan on kõik porine", ütles ta.

Seda filmapilku tarwitas Valentine, et
 öele sofsistada:

"Rääkisin jälle temaga."

Konstanze filmitsejeda kohtudes.

"Siis sünnib õnnetus", sofsistab ta.

"Ei", wastas rõõwamblit, "jätta kõik minu
 mureks."

Nüüd pööras insener jälle kamina juurde
 tagasi, toetas selja selle wastu ja waatas kiisi-
 walt abikaasale otja.

See mõistis, mis see tähendas.

Barra tahtis Valentinega üksi jääda, ja
 Konstanze lahkus toast kõigi oma lilledega.

Valentine istus toolile ja naeratas. Te-
 ma üleolew naeratus näis Barrat veel enam
 ärritawat.

"Mis minust siis räägiti?" küsis ta.

Insener filmitsejeda waitides.

"Dr. Peters on sind wäljamaal näinud",
 ütles ta.

Valentine sai pisut rahutuks.

"Kus wäljamaal?" küsis ta.

"Kõige pealt Ostendes. Oled nagu hari-
 likult kasiinos tähelepanu aratanud. Siis
 Pariisis; sinu wõiduajamislood teewad su lige-
 mal ajal Euroopa kuulsuseks."

"Ja mujal mitte?" küsis Valentine, kes
 nüüd jälle rahulikult oli jäänud: "Kas ei
 peaks armastuswääriline doktor mind ka Ham-
 buris näinud olema?"

"Seda ta ei ütelnud."

"See on ju tore. Oleks ta mind seal koha-
 nud, oleks ta seda sulle muidugi ka teatanud."

Barra seisis kamina juures, käed risti,
 nagu oleks tal külm olnud.

"Enne kui saanisõidule läksid, juhtisid mu
 tähelepanu selle peale, et sul mulle midagi olla
 teatada."

"Jah, on ka."

"Uhun, et see midagi tähtsat on."

"Jah; jutt on sinu ülesleidusest."

Barra naeris tasakesi oma ette.

"Wiimaks", ütles ta.

"Wiimaks? Mis ja sellega ütled?"

"Wiimaks ometi tulewad su mõtted lage-
 dale. Muidugi olid sul ju algusest saadil
 mu leidusega omad plaanid."

"Jah."

"Mis sa siis tahad?"

"Tahan sind takistada lollust tegemast."

"Mida sa nimetad lolluseks?"

"Et ülesleiduse dr. Peterile ära müüid."

"See oleks alatus, kui ma seda nüüd enam

ei teeks. Müüsin ülesleiduse ta walitjusele ja
 sain tasust suurema osa kätte. Lepingu järele
 pean ülesleiduse ihes plaanidega kolme päewa
 kääraft walmilt üle andma. Ja mul on nõu
 lepingut pidada."

Valentine naeris.

"Mina ei ole enam wana Barra", ütles
 insener.

"Seda ma märkan", wastas Valentine.

"Wiimasel ajal oled sa moraliseerima hakanud,
 sina, kõige jumalatumustawam inimene maa-
 ilmas!"

Barra kehitas õlgu.

"Oleme iheskoos elanud ja tegutsenud",
 ütles ta. "Sina tunned mind ja mu tegusid,
 aga sa ei wõi ka salata, et minu kuritegudel
 ideaalne alus oli."

"Ideaalne alus!" hüüdis Valentine. "Kas
 tohin sulle meelde tuletada ööd wastu 25. sep-
 tembrit Berliinis?"

Barra astus pahaselt mõne sammuga edasi.
 Valentine jatkas:

"Kui politsei kuuleks, mis sel ööl sündis,
 kas oletaks ta sinu teo ideaalset alust? Mina
 igatahes seda ei usu."

"See tuleb sellest, Valentine, et sa läbi ja
 läbi paha oled!"

"On siis wäike tuike su nii moraalseks tei-
 nud?"

"Ära räägi temast paha. Ta on mu kõik.
 Ma tean nüüd, et sa kõik abinõud tarwitusele
 wõtad, et oma plaane minu juures läbi wiia.
 Aga jätta Konstanze mängust wälja; tema on
 see, kes mind selle ilma elus peituwa headusega
 jälle ihen dab. Temata langeksin uuesti wana
 kurjategijaelusse tagasi. Ja seda ma ei t a h a.
 Mul on nüüd nii hea elada, isegi selle detek-
 tiivi juuresolekul ja Saksa agendi umbusalduse
 all."

Valentine filmitsejensieneri pilusilmil, nagu
 seda liihikesenägelsed inimesed mõnikord tee-
 wad.

"Ma ei ole sind veel tial lapfikult arwa-
 nud."

Barra ei wastanud kohe, aga äkitsest üt-
 les ta:

"Nüüd on sul jälle midagi mõttes. Mi-
 moodi algad sa alati."

"Kas sa tial ei mõtelnud", jatkas Valen-
 tine, "et sa hakkad wanaks jääma? Dimukohad
 on sul juba hallid; punane habe lähed kirjaks.
 Ma näen, sa lähed rahutuks."

"Ma soowitan sulle, mine oma tubadesse
 tagasi."

"Ma tunnen oma öde —"

"Valentine!"

"Ta on noor ja ilus ja tal on elurõõmus
 naeratus!"

Barra astus talle ähwardades lähemale. Aga Valentine jäi rahulikult istuma. Nähes mehe näol kahtlust, ütles ta:

„Kui ma su ometi teisele otjusele saaksin wiia.“

„Seda ja ei saa.“

„Aga kui ma siiski saaksin?“

Barra pööratas rusikaga lauale ja ütles hammustewalt:

„Ei saa; ja kui sa sellega hakkama saaksid, siis muutaksin ma jälle endiseks Barraks; iga tahes lihtikeks ajaks.“

„Nii meelbid ja mulle enam, Barra.“

„Ei, nüüd mine. Ma mõistan, oma otstarwete saavutamiseks ei kohkuks ja isegi selle eest tagasi, et minu oma wõõrasõdest lahutaksid. Aga see ei pea sul korda minema, Valentine.“

„Siis silmitse teda.“

„Mina!“

„Ei lähe, enne kui sulle olen ütelnud, mis mu jutu otstarwe on.“

„Aga Konstanzeft ma enam ei räägi; seda ei tohi ja enam teha!“

„Kuidas soowid; räägime siis sinu ülesleiduseft. Selle eest said ühe miljoni — eks?“

„Jah, milleft 750.000 juba käes on. Seda ja ju tead.“

„Aga mina pakun sulle poolteist miljoni.“

Barra kohmetas.

„Poolteist miljoni“, pomises ta; „poolteist miljoni —“

Kaifeede pakkumise üle ei tundnud ta mingisugust imestust. Ta teadis, et Valentine niisugustes asjades ei naljatanud ja et tal seal omad iihendused olid.

„Kes seisab selle taga?“ küsis ta.

„Noh — üks teine riik.“

„Wastan sulle kohe, Valentine. Waremast oleksin selle wahest wastu wõtnud. Ka praegu on mulle raha waja päiksemajana täiendamiseks, aga ma ei tee seda ometi.“

„Noh, siis kaks miljoni? Nii kaugele wahest see teine riik läheb. Sa tead, misjugal raskel punktil maailma poliitika seisab; iga päew wõib midagi juhtuda, ja riigid ei falli, et üks riik teisest millegi poolest ees on.“

„Ei taha.“

„Mõne aja pärast ei miksaks teine riik wõib olla enam midagi. Niipalju kui näen, ei ole sul wäljamakstud honoraarist enam palju järel. Siis oleb rahata ja ülesleiduseta.“

„See on mulle ka ükskõik.“

„Tee, mis sulle ütlen; see toob sulle palju raha.“

„Sa oled hirmus südametunnistusetu, Valentine.“

Rõõwämblik naeris.

„Kas hakkad jällegi moraliseerima?“ küsis ta.

„Ja peale selle oled sa fergemeelne?“ jatkas Barra. „Kõige pealt tegid sina wäljamaal, et walitsus, kes mulle töö andis, minu wastu umbusaldust hakkas tundma. Siis tahaksin sul veel küsida: Mis sa arwad, kuidas see wõiks sündida? Mu wõetaks ju kohe wangi.“

„Selle asja kordasaatmise peaksid minu hoolde usaldama. Mina pole lapsik. See tuleks nii peenelt teha, et keegi sinu süütootamise peale ei wõiks mõelda.“

„Jlus; aga ma ütlen weel kord ei, lõpulisult ja kindlasti. Ole nii lahke ja mine nüüd oma tuppa.“

„Ei“, wastas Valentine; „sest nüüd näen ma, et pean tarwitusele wõtma ähwardused.“

14.

Päewapilt.

Ingener Barra läks jälle kamina juurde.

„Mind ähwardada?“ ütles ta. „Palun!“

„On sul weel meeles õõ wastu 25. septembril Berliinis?“

„Sa olid nii lahke, mulle seda kord juba meelde tuletama. Jah, on meeles. Tapsin ühe inimese; aga see inimene oli mul tee peal ees.“

„Mis ütlesid ja nüüd, kui fina kui mõrtsukas politseile teada antaks? Kas sa ei usu, et ju siis wiibimata kinni wõetakse?“

Barra tähendas ufse poole.

„Sa ei tarwitse kaugele minna; politseinik wiibib siin majas. Kuid sellest ei oleks sul midagi kasu. Sul puuduwad tunnistused.“

„Mul on tunnistaja.“

„Aga see tunnistaja wiibib kaugele.“

„Mäletad sa weel, kes see oli?“

„Minu surmawaenlane“, wastas Barra tumedasti. „Abraham Telehof. Kui ma teda weel kord kohtan, — kes teab, wahest tuleb jälle tapmine.“

„Jah; aga weel pole kindel, kumb teist alla jääb.“

„See'p siis sinu ähwardus ongi?“ ütles Barra ja sammus Valentine poole.

See tõusis nüüd üles. Ta tundis sinise soone tähendus, mis Barra oimukohal üles turjus.

„Sa wõid ju selle üle järele mõelda“, ütles ta. „Sa tead juba waremast ajast, kui kaugele ma nalja teen ja kui kaugele mitte.“

Valentine läks ufse juurde ja Barra järgnes talle.

„Ma aimasin ometi“, ütles ingener, „aimasin ometi, et sul minu wastu olid pahad

mõtted. Kus ja itaal esined, õnnetus ja wiletus käiwad alati sinu kannul. Kõik aja, mis sinu mõisat wiibisid, oled teinud enesele waga näo; nüüd aga annad sa enda äksti tunda, Valentine. Mis pärast just nüüd?"

"Sellepärast, et ju leidus lõpule läheneb, aga ka, et maja täis defektiivne on."

"Sa arwad Nishjörn Kragi? Jah, kas ja siis usub, et tem sellega lepib, et mudel dr. Peterfi käest ära libiseb?"

"Ei, jeda mõib juba olla; ga meie kahe wahel on juba uus mõtlus käimas. Ja seekord wõidan mina. Sest nüüd pole ma üksipäinis."

"Siis oled oma abilistele juba teate saatnud. Kuidas on lugu senaator Jose Njathga? Kas ta weel wangis ei ole?"

"Jah, ta läks hukka. Aga mu nüüdne abiline on tugewam ja wägewam kui senaator wõi keegi teine, kellega ma waremalt koos töötasin. Jah, ta on wägewam, julgem ja weel hoolimatam kui sina, Barra!"

"Tunnen ma teda?"

"Tunneb!"

"Kes ta on?"

"Tema on ihe teise riigi poiltseimees. Ta on selle poliitsei juhtiw jõud, kõige wägewam mees seal."

"Tema nimi?" küsis Barra.

Valentine awas usse, ja ütles, ise läwale astudes:

"Noh, ja pead ta nime kuulma. Harilikult kutsutakse teda „juut Stefaniks". Ta on sinu surmawaenlane; ta nimi on Abraham Telehof ja ta on Berliinis õhjel vastu 25. septembrit toimepandud hirmsa kuritöö tumistaja."

Kohe, niipea kui ta teisele need sõnad näkku wirutanud, kadus ta usjest.

Barra oli kui halwatud.

Valentine ruttas läbi koridori, awas mitu ust, kuni ta wiimaks wõrrasõde tупpa jõudis.

Konstanze oli parajasti mõnda kirja närwiltselt läbi lugemas. Mõned neist oli ta juba täiikideks rebunud.

Kui Valentine tупpa astus, tõusis ta üles. Ka nüüd näis ta olevat kartlik.

"Ma ootasin sind", ütles ta; „millest te ütsteisega rääkisite?"

"Ta pidas mulle noomitusjutlust, armas õde. Wanad ead muutub ju mees weel siglaseks ja rahulikuks. Noh, siis on ta iihit ja teist kuulnud minu elust ja tegutsemisest juurlimaades. . . . See on kõik; kuid nüüd on asi jälle korras."

"Ma tunnen juurt hirmu. Mul on, nagu läheneks mingisugune hädaoht. Armas Valentine, kas ei oleks parem, kui kõik tegemata jätaksime?"

"Selle tagajärg oleks ainult, et ta täitja

õnnetuks jääks. Nüüd rõõmustab ta kui laps selle wiimise kottusaamise üle sinuga. Sest päew hiljem reisib ta ju ära. See ei wõi ju kardetaw olla, et ta siud, oma endist pruuti, kellest ta lootis, ja ta kord tema naiseks saab, tahab Jumalaga jätta."

"Ei, muidugi mitte. Ka mina soowin seda ju heameelega. Aga see saladuste mängimine ei meeldi mulle. Kas ei oleks kõige õigem minu mehele otsekohe ütelda: metsakandidaat Blinde ja mina olime kord kihlatud, kuid asjapolude sunnil läksime lahku. Nüüd lahkub ta jäädawalt kodumaalt ja tahaks mind Jumalaga jätta. Olen kindel, et mu mees talle kohe kutse saadab. Ta wõiks ju Sassa agendi auks lähemal päewil antawast pidust osa wõtta."

"Ja mina olen kindel", wastas Valentine, „et Barra marru läheb; ta on ju armukadeduses otse hull. Just siis tuleb õnnetus, mida ja kardad. Ma tunnen Barrat. Ta ei jaksa enese üle walitseda, kui usub, et teda haawatakse. Õigemini: ses seisukorras näitab ta dieti, misugune ta on. Kõige pealt ei tohi ja jeda waest poissti nüüd petta. Kuid ole ettewaatlik. Barral ei tohi kõigest aimugi olla ja ta ei saagi midagi teada. Usalda inult mind."

"Ja jah, kuidas tahad", ütles Konstanze ikka weel õige kartlikult.

Kohe selle järele küsis ta aralt:

"Ja mida ta ütles — päewapildist?"

"Oli waimustatud, armas õde. Ta sundles jeda mitu korda ja waitis kama, wanu mälestusi nautides.

Sel kombel kõnelesid õed weel tüki aega külaskäigust, mis Valentine praegu metsakandidaat Blinde kodus teinud.

Konstanze ei aimanud, et rõõwämblik just praegu teda oma kuritööllise mõrku oli tudumas, et teda siis Barra wastu toime panna kawatsetawa kuritöö juures ära kasutada.

*

Jufener Barra oli seletuse üle, mis rõõwämblik talle oma uue abimehe kohta andnud, iikwäga kohkunud.

Õimesel filmapilgul tahtis ta neiule järele jootsta ja temalt seletust nõuda, kuidas see siis mõimalik oli, et ta tema surmawaenlase poole kalbus, kuid ta ei teinud seda.

Tal oli nüüd küllalt järele mõtelda.

Käed selja peal, käis ta mõttes edasi ja tagasi, kamina juurest akna juurde, akna juurest kamina juurde, kuna ta ise aegajalt oma ette ümises:

"Poolsteist miljoni — kaks miljoni!"

Sis tuli talle jälle meelde, mis rõõwämblik oli Konstanzest ütelnud.

"See on ainult tgedus, mis teda nii rää-

kima ajab", ütles ta endale. „Teifiti ei wõi see ju olla. Konstanze, kes nii õrn on ja nii suurusuguselt mõtleb, kes öele ainult ilu poolest sar-naneb . . .“

Dina terawa mõistusega sai Barra rõõv-ämbliku nõust kohe aru.

„Ta tahab minu ja Konstanze wahela tüli külmata, teades, et ma ilma, et Konstanze seda teaks — tema paremaks tegeva mõju all seisan. Ta tahab mind wanasse ellu tagasi meelitada, oletades, et Konstanze võimalikult ainus taksitaw põhjus on . . . Aga see ei pea tal korda minema.“

Barra käed läffid rusitasse.

„See ei pea tal m i t t e korda minema!“

Ta sammus ruttu läbi toa ja awas ukse, mis trepikotta wiis.

Silmapiilgu pidas ta aru; siis aga hüüdis ta:

„Herra Asbjörn Krag ja herra dr. Peters, kas olekrite nii lahked ja tulekrite filmapiilguks minu juurde!“

Kuid ta ei saanud wastust; aga kohe jelle järele ilmus keegi noor mees.

Mehel oli teenri roheline munder seljas ja ta wõis arvata 20 aastat wana olla. Aga ta nägu oli ilmutanud iseäralikku intelligenti.

Noormees kummardas.

„Mis sa tahad?“ küsis Barra. „Kust said sa siia sisse?“

„Olen herra Asbjörn Kragi teener“, wastas noormees.

„Ah nii! Kas palusid siis oma herrat minni juurde tulla?“

„Kuidas palun?“

Seda rumalust nähes kehitas Barra õlgu.

„Kas sa siis ei kuule?“ hüüdis ta. „Palu herra detektiivi minni juurde.“

„Detektiiv?“

Barra astus ta juurde ja wõttis ta kraest kinni.

„Mis su nimi on?“ küsis ta ärewalt.

„Jens“.

„Jus. Aga sa oled wäga rumal“.

„Jah, seda ütles Asbjörn Krag ta“.

„Jens, nüüd kuule: Mine üles oma herra tuppa ja palu teda minni juurde tulla; tahat-sin temaga rääkida. Kas said aru?“

„Jah, sain“.

„Siis mine!“

„Jah“.

Teener kadus. Barra jäi filmapiilguks seis-ma ja raputas niisuguse kolluse üle pead.

Warsti jelle järele arwati üks jälle ja teenri rumal nägu ilmus uuesti.

„Kas sa kaugemale veel polegi saanud?“

„Tahsin ainult küsida“, ütles teener, „kas herra Krag kohe peab tulema?“

„Muidugi, lambapea!“

Barra lõi tal ukse nina eest kinni.

Tüki aja pärast ilmusid Asbjörn Krag ja Dr. Peters.

Barra palus neid istuda. Tema ise istus tugitoolile, kust rõõvämblit alles weel hil-juti oli tõusnud.

„Ma lasksin teid wäga tähtsa asja pärast oma juurde paluda“, algas ta.

„Silmapiilgul pole meil peale Teie üleslei-duse tähtsamat asja“, wastas Dr. Peters.

„Dõsi, ja jellest mu jutt siis ka räägib“.

Asbjörn Krag ja Dr. Peters waatasid üks-teisele wastamisi otija ja nende nägudest pais-tis, et neis kahtlus hakkas tekkima.

Barra jatkas:

„Teie olete wististi märganud, et ma Teie juttu teatud wäljamaalaste rühma kaawatjus-kest, ainult mu mudelit ära warastada, isma itshõõritsest kuulasin“.

„Seda küll, aga Teie ütskõitlus ei wõi-nud meid kuldagi rahustada“, wastas Dr. Pe-ters.

„Ei; aga see tuli jellest, et ma niisuguse wõimaluse peale tiial pole mõelnud ega seda ka uskunud“.

„Kas on Teie waated nüüd muutunud?“

„Jah“.

„See mõtete muutumine on õieti ruttu jün-dinud“.

„Mingisugune sündmus tegi mulle selgeks“, wastas Barra, „et niisugused kaawatjusjed tões-ti olemas on. Sellepärast palun Teid õige ette-waatlik olla ja mind kes kuhes igapäidi aidada, et ülesleidust ei saaks warastada ega häwi-tada“.

„Selles wõite kindel olla“, wastas Dr. Pe-ters. „Meil on ju weel juurem hundi kui Teil, et leidus alles jääks.“

„Teieft küljest pole mulle mitte tähelepa-nemata jäänud, et Teie, mu herrad, mind ei usalda“, jättas Barra rahulikult.

Kumbki herra ei wastanud; aga waitimi-ne oli ka wastus.

Barra turdis piinlikkust ja sai ärewaks.

„Ma ütlen Teile, kes kuhes olete effinud, täiesti effinud, mu herrad. Seameelega soo-wiksin Teile näridada, et olete effinud“.

„Seda wõite kohe“, ütles Asbjörn Krag.

„Palun, ütelge“.

„Saatke Valentine siit kohe ära!“

Barra tõusis, astus detektiivi juurde ja üt-les pikkamat ja otjustawalt:

„Valentine lahkus weel tänna õhtul siit ma-jast“.

„Hea küll“, ütles detektiiv, „kui see sün-nib, siis tahame Teid uskuda. Kuid ma kahtlen, kas see sünnib“.

„Mii? Aga see on minu tahtmine. Ja Teie tunnete mind, herra Krag.“

„Tõsi, aga ma tunnen ka Valentinet.“

Barra tähelepanu oli äkki pöördunud paberitükile, mis näis olevat põrandale kukkunud.

See seisis just selle tooli ees, kus Valentine istunud: kõrge tuli talle mõte, et Valentine selle tohis olla kaotanud.

Ta läks lähemale, kummardas ja silmitses seda.

See polnud harilik paberitükk — see oli päewapilt.

Kui Barra pilki nägi, kahwatas ta.

Aga Alsbjörn Krag oli pilki pealtisõandjelt näinud.

See oli inimest Barra ühuse abikaasa päewapilt.

15.

Uus isik.

Barra seisis kaua ja wahtis päewapilti tardunult; nähtavasti oli ta unustanud, et toas peale tema veel teisi wiibis.

Ta oli väga kahwatanud ja ta käed wabisesid. Päewapildile oli midagi kirjutatud, aga ehk küll Alsbjörn Krag nagu kogemata ühe jammu lähemale astus, mis seal seisis, ei saanud ta ometi lugeda.

Siis sundis Barra enda rahule ja pistis pildi taskusse. Ta nägu oli kohutaw, kui ta fokeles:

„Jah, siis ei oleks neil enam midagi ütelda, mu herrad.“

Ta läks ufje juurde.

„Niipalju kui mina mõistan,“ ütles Krag, „on jälle midagi sündinud; midagi tähtsat.“

„Teil on õigus. Ja kas teate, mis nüüd sündis? Ei midagi muud, kui seda, et Barra nüüd jälle endiseks on muutunud.“

„See kolab kui ähwardus.“

„Mitte ähwardus teile, mu herrad. Teie lubate, et ma lahkun.“

„Ja mis saab Valentinast?“ küsis dr. Peters, kuna Barra üle läwe astus. „Kas ta reisirära?“

„Ta ei reisi mitte“, wastas Barra toast lahkudes.

Mehele filmitsefid üks-teist. Alsbjörn Krag tähendas:

„See oli järsk pöörang.“

„Läbihaarawa mõjuga pöörang,“ wastas dr. Peters, „ütelge mulle ometi, mis ta põrandalt leidis?“

„Oma naise päewapildi, millele mõni sõna oli kirjutatud. Paistis, et need sõnad teda sügawasti erutasid. Ta nägu muutus otse kohutawaks.“

„Ja Valentine ei reisi...“, tähendas dr. Peters rahutult.

„Teiste sõnadega: ta on meie wastaste filda läinud. Nüüd on tõesti hädasoht olemas.“

„Me teame nüüd, kuidas lood on.“

„Sgatahes on meil nüüd puhas laud,“ ütles detektiiv.

„Kas teostame nüüd oma plaani?“

„Muidugi,“ wastas Krag. „Ja veel täna, sest muidu võib ülesleidus kaduda.“

„Aga kas olete kindel, et Jens seda võib läbi wiia, mis talle ülesandeks tehtud?“

„Jah, isegi hästi. Kuidas leiate ta lolli osas olevat? Kas ei mängi ta oma osa hästi?“

„Suurepäraliselt,“ wastas agent. „Kui ma ei teaks, et ta intelligentsem on, ma usufin, et ta rumalus suurema hulga inimesi warju jätab. Aga nüüd läheme üles ja tutvustame teda oma kawatse ülesandega.“

Nad läksid ufje juurde. Aga kui nad juurest akendest mööda läksid, tõmbas õues midagi egeni tähelepanu oma peale.

Tõld,“ ütles ta.

Tõepoolest seisis üks kinnine tõld suure wacwaga läbi lume. Tõld oli kahtlemata lähedast linnast tulnud, sest siin maal, kus lumi paks oli, tarwitati igal pool jaani.

Tõld peatas. Niipea kui hobustejuht tõllaufje awas, tuli sealt üks kasufaga herra wälja.

Alsbjörn Krag rapshas agentu warrukast.

„Astume weidi kõrwale,“ ütles ta, „muidu mõiks ta läbi akna näha. Arwatawasti on ta keegi mõõras, kel pikk teekond selja taga; mina teda ei tunne.“

Herrad läksid akna juurest sedawõrd kaugemale, et neid wäljast näha ei wõinud; kuid ise mõijsid nad terwest õuest üle waadata.

„Nägu võib ainult poolleti näha,“ ümises dr. Peters. „Ta ei maks kutsarile, sellepärast sõidab ta arwatawasti jälle tagasi. Noh, nüüd pöörab ta oma näo siia.“

Dr. Peters sai äkki ärewaks.

„Teie tunnete teda,“ küsis Alsbjörn Krag.

„Tunnen.“

„Kes ta on?“

„Juut,“ wastas dr. Peters.

„Juut?“

„Jah, Wene juut Stefan. Armas sõber, sealt tuleb meie kõige kardetawam waenlane. Barra on praegu ärew ja wanuw. Rõõwämblit on wististi väga kawal ja hoolimata. Kee seal wäljas on aga weel pahem, kui mõlemad kokku. Silmitsege ainult ta rahulisi liigutusi; waadake, kui üksluiselt ta kutsarile käske annab. Ja ometi wannuksin selle peale, et ta meie siinwiibimist teab.

(Särgneb.)

Süütu Jüda.

Saksa kirjaniik Carl Busse.

Keset põldu seisis pühakuju. Inimesed, kes tublisti mecranatummi tee kaugel külas elajid, ei teadnud, kuidas ta sinna oli sattunud. Saaga jutustas, et paljude aastate eest krahwi perekond, kelle oma tookord kõik ümberkaudne maa olnud, sinna kohta, keset wiljapõldu, oma perekonna waranduse maha matnud, sest ajad olnud kardetawad ja sõjad käimas. Kui jälle rahu tehtud, toodud warandus maapõuest jälle wälja, ja et warandus hästi hoitud, lasti need krahw selle koha peale, taewa wastu tänu tundes, pühakuju asetada.

Küllawanaema arwates sündinud lugu hoopis teisiti. Piika häda- ja ikalduseaja järele, mil isegi piika palwekäik wälja wahel pole aidanud, pannud inimesed oma wiimase waranduse kofku ja asetanud põllu keskohta pühakuju, et see põldu õnnistaks. Ja järgmisel aastal kaswanudki wili nii paks ja hea, kui ei iial enne, ja weel tänapäew ei olla ükski teine põldukoht nii sigiw kui pühapildi ümber.

Sellest hoolimata oli krahwi perekond, kelle omad need põllud kord olnud, waeseks jäänud, oli ühe osa teise järele ära müüinud ja ühel päewal külast täitja lahkunud. Müüd oli see põld ühes pühakujuga noore talumehe Lucek Rembrowski oma, kellele see ükskõik oli, kas põld piika õnnistuse wõi ise oma headuse pärast wilja kandis. Peaasi oli, et lõikus tema soowidele wastas.

Mis piika nimi oli ja keda ta kujutas, polnud teada. Talle anti nimeks piika Adalbert, kes poolakatele kõige esiti armuõpetust kuulutanud. Piiskopimüts peas, seisis ta oma alusel, pahemas käes karjasekapp, parem käsi õnnistades põllu poole sirutatud.

Külmas ja palawas, wihmas ja päiksepais-tes oli ta seal aastaid seisnud, siit ja sealt juba piigut pudenemas. Weisi uhtus temasse sooned ja suured praad täitsid teda. Mahe lein seisis ta näol, sest keegi ei kaidnud ta eest hoolt. Tema oli kõige enam unustanud pühakuju ümbruses. Aga et tema ümber ainult põllud seisid ja teed temast mööda ei läinud, siis nägi ta inimest ainult harwa. Kaugteid teid mööda läksid temast mööda poisid ja neiud, aga kaugus oli suur: nad ei näinud pühakuju ja ei teretanud teda siis ka. Ei olnud kedagi, kes ta ees oleks wagalt kiibara maha wõtnud, ei kedagi, kes teda oleks pärgadega ja lilledega ehitanud. Sellepärast wõis pühamees kurb olla.

Ainult lõikuse ajal, kui wikatid tärisesid ja

põldude kohal palaw leitjat lehmis, langes selle wastupaiste ka tema peale. Siis oli pühakuju õnnelik. Sest niitjad, kes tema ümber wilja niitsid, teretasid teda, löid ka risti ette ja mõni neiu walmistas talle kuldkõrtest ja ruffililledest isegi pärja. Muudu aga oli ta terve aasta iikspäini.

Mõnda seisis ta kord ka ühel juunikuu päewa hommikul ja wahtis alla kaswawale wiljale, mis tema poole üles kahises. Seal ligines üks neiu mööda põllupeenart. Ta ei wadandud ei pahemale ega paremale poole; walmatud kõst olid ta filmad punased ja tuhmid ja mustad juuksed rippusid tal tolgendades pea ümber. Alegajalt muksatas ta, et mitte nutma puhkeda.

Äkki nägi ta põllul seiswat piika Adalberti. Ta äigas käega üle filmade, liikkas juuksed otsa- eest kõrwale ja jäi filmapilguks wiititades seisma. Siis waatas ta aralt oma ümber, aga ei kaugel ega ligidal polnud inimest näha. Minult üks wares lendas õige madalalt.

Ja korraga liikkas neiu kõrred kahele poole kõrwale ja läks kiikwarwol, nagu wõiks keegi teda muudu kuulda, kahisewast wiljast läbi. Wahe oli kõrsi, mis sellejuures murdusid. Kui ta unustatud pühakuju ees seisis, nii ligidal kui ei iial enne, waatas ta mõned sekundid uurides tema poole üles. Kuju mahe, kurb nagu näis teda julgustawat. Sest waljusti nutma hakates langes ta äkki kiwikuju ette põlwili ja tõstis käed üles. Meie Jsa palwe, pool nuttes palutud, ja siis weel mingisugune ümin, mis sõnu ei leidnud.

Aga mistarwis oleks piika mees siis piika mees olnud, kui ta nutwale neiu ei oleks wõinud siidame põhja näha! Ja sellepärast ta siis ka umbes teadis, mida see ümin tähendas.

„Oh piika Adalbert“, tähendas see, „kes ja sama mahajäetud ja iikst maailmas oled kui mina — aita mind, päästa mind walusi! Ole siina minu eest paluja, kui ma surmapatu teen ja wette lähen! Sa tead, kes ma olen, tead, et ma olen Josefa Smerek, külast, sepa juures, ja et ma eluaeg pühast olen austanud. Tuli weeputus, Wartha tõusis — Jeesus Maria, ja minu armsam uppis sinna! Oh piika Adalbert, ma ei taha kauemini elada, ma tahan olla seal, kus mu peigmees Witold Labasz on!“

Wili lõikus siia ja sinna, piika mees kuulas.

„Tee ääres seisab nii mõnigi, ja sadanded

paluvad teda. Inimesed teevad palju pattu, ja pühadel on väga palju tööd. Sinu juurde ei tule keegi, sellepärast tulen mina sinu juurde, sina ei unusta mind. Sga päev tahan ma sind paluda ja ehtida!"

Ta murdis lillefid, sidus need kõrrega ilusasti kinni ja pani selle väikese kimbu alusele, püha Abdalberti jalgade ette.

"Ütle Witoldile, et ma temale truuks jään surmani, et ma ta hingeõmmistuse eest palvetan ja temale järgnen, niipea kui see mul võimalik on!"

Josefa Gmeret tõusis, niipea kui ta kõik seda enam mõelnud kui rääkinud, pikkamisi ütles, läks ruffi vahelt tasakefi jälle tagasi peenrale ja sammus, siidames enam troosti tundes, koju. Ei keegi teine kui Jumal ise, arvas ta, oli talle mõtte toonud põllul ükfitult seisvalt pühalt eestpalvet paluda. Puna keegi tema abi ei igatfenud, siis võis ta kõik eriti hästi toimetada, kui keegi temalt midagi palus. Selles polnud kahtlust.

Dösel nägi ta imeilusat und. Ta nägi taevasaali kõiges toreduses ja kehet taevast sammus püha Abdalbert, just samajugusea, kui ta põllul seisis. Kõik wagad andsid talle ruumi, tema aga sammus otseteed ühte nurka, ja seal seisis Witold Labasz. Sellega hakkas ta rääkima. Neiu kuulis, kuidas ta tema nime nime-tas, kuulis, kuidas Witold ütles: "Teie pühadus, terwitage Josefati minu poolt siidamest!"

Müüid polnud enam kahtlust. Nii ruttu kui jaksas jooksis ta vara hommikul kivikuju juurde. See seisis oma kohal nagu ennegi. Keegi ei mõinud näha, et püha mees dösel reifil käinud. Südamliku tänupalwe järele pani Josefa värske lillekimbu tema ette ja palus teda eriti oma peigmehele taewas ütelda, olgu ta üsna rahul, tema ei minewat ial kellegile teisele mehele, ükskõik kes see ka oleks.

Siis sammus ta rõõmsamini kui ammuft saadit Wartha poole. Puhus kerge tuul; ta puhus lihtja tuue neiu sihwata teha ümber ja katsus ta patfiidki lahti rebida, kuid need olid kõvasti pea ümber. Lõõfised laulsid põllu kohal, liblikad lendasid taft mööda. Neiu ei pannud seda tähele. Ta itse oli kui looke ja liblik olnud, kuni hirmus kewadepäew tuli. Ta oli tantfinud, naernud, laulnud ja kõik olid ta wastu head olnud. Sest tal oli ilus ja sihwakas, tõnmu kui mustlane, ja ta filmad, mis süsimustad, wõifid särada ja põleba. Kõik otfiid ta ligidust. Aga tema tahtis Witoldi ja ei kedagi teist. Sügijel pidid neil pulmad olema; nii kaua oli iga päew rõõmupäew.

Ja siis sündis, et Witold Labasz Wartha jõe uppus, kui ta seal hobuseid ujutas. Josefa Gmeret oli kui meeletu. Ta kisenas öö

ja päewad, nii et tema isa, sepp, tihti ju keff-döfel sepilotta läks, sest ta ütles, magada olla nii kui nii mõimata. Alles siis rahunes ta pi-pit, kui enesele ütles: tema mõiwat ju igal ajal sama surma surra kui ta peremees. Tihti oli ta tundide kaua Wartha ääres seisnud. Aga ifka jälle oli ta tagasi tulnud. Enne tahtis ta weel oma kallil surmu hinge põrgutuleft lahti paluda, kui itse ilmast lahkus.

Müüid oli talle unenägu näidanud, et Witold juba taewas wiibis. Ta ülesanne oli täidetud; tal ei olnud maailmas enam midagi teha.

Kaua wahtis ta wette. Oli tarwis ainult weidike julgust koguda. Üks — tats —

Seal langes tugew käsi ta olale.

"Pani Gmeret", ütles hääl tema kõrwal, "mis mõtted on Teil?"

Neiu pööras järsku. Noor talupidaja Lu-cek Rembrowski seisis tema ees.

"Mistarmas Te seda küsite?" wastas neiu puigeldes. "Te teate, mis jita jõe kaotasin."

"Teie oma peigmehe, mina oma sõbra. Mis Teie teha tahate, pani, ei anna teda meile tagasi!"

Palaw puna lehwis neiu näole. Mehe silmad wälkusid filmapilgu. Ei ole midagi ilusamat, kui weri äkki pruunift palgest läbi siras.

"See on tõsi", ütles neiu, "tema pidas Teist palju lugu."

"Siis ärge pange ka pahaks, kui ma Teid pi-pit noomin. Teie olete noor, pani. Noorus ja surm ei ole ial head selfsilised. Urge anduge leinale, olete juba küllalt nutnuud. Elu nõuab ka oma osa. Witold, kelle hingele Jumal armuline olgu, ütles Teile sedafama, kui ta rääkida wõiks. Ja et tema seda ei wõi, siis ütlen mina seda Teile."

Josefa Gmeret ajas enda sirgetks. Nagu wiha ja pilge kajas ta häälest.

"Ja Teie tahate tema sõber olla? Teie, kes Te mulle nõu annate teda unustada?"

"Kes seda tegi, pani? Mina mitte! Mõtelge tema peale nii tihti kui tahate, ja mõtelge tema peale truu armastufega. See saab teda ülewal taewas rõõmustama. Aga ärge mängige surmaga! Urge unustage elu!"

"Teie räägite iseenelele wastu", ütles neiu liühidalt. "Kui tal heameel on, et ma tema peale mõtlen, siis on tal weel parem meel, kui ma tema juurde tulen."

"Wõi ta neab Teid", hüüdis noormees tumedalt. "Sest surmapatu, mida tahate teha, teete Teie tema pärast, ja kui ta hing puhastuleft on päästnud, siis wiskab Jumal ta sinna tagasi. Teie ei jüü tabab teda; Teie ei mõista mitte ükfi ennaft hukka, waid ka teda."

Neiu oli tagasi astunud. Järsus ehmatu-
ses waatas ta noorele mehele otsa.

„See . . . ei wõi olla“, kogeles ta. „Kes
ütles seda?“

„Eiisige praostilt, kas mul õigus on.“

Mõttlikult uitis neiu pilk maas ringi.

„Ma kuulen seda warsti“, ütles ta kind-
lasti ja pigistas huuled kokku. Siis pööras ta
lühidalt ümber ja ütles:

„Elage hästi!“

„Ja estotja ei tee Teie midagi?“

„Ei. Pealegi — mis on Teil sellega
asja?“

Ra noorele mehele tõusis äkki puna pal-
gesse.

„See on mu inimlik kohus“, vastas ta ja
waatas mõttes neiuale järele, kes ruttu lahkus.

*
*
*

Põllul seisew piha Udalbert oli pikaldane.
Asjata palus Josefa Gmeret teda iga päew
wahtolu ta südames lahendada ja talle märki
anda, mis ta peaks tegema, aga ta, et temale
Witoldilt, kadunud peigmehelt, teatust tuua,
mis see arwaks. Ra pärjad ning palwed ei
aidanud.

Lucef Nembrowski oli pahateo teinud. Ta
oli kõik neiu tunded segamini paisanud, oli talt
igasuguse kindluse rööwinud. Temal oli kind-
del nõu olnud kallimale järele minna, niipea
kui ta maifed ülesanded lõpetatud ja Witoldi
hing ta eestpalwete läbi põrgutulest pääsnud.
Ja niiid?

Seftsaadik, kui ta alles järele mõtlema hak-
kas, kaswas ta segabus weel enam. Ta oli
laps, rumal kiilatüdruk, kes mingisugust pääse-
teed ei leidnud. Muudu oli ta Witoldi juurde
läinud ja temalt nõu küsinud. Niiid aga wae-
was ta iga tund oma pead, kas surmapatt,
mida ta teha tahtis, wähest Witoldi peale tagasi
ei langeks? Kas ei pidanud nad selle tagajär-
jel igawesti üksteisest lahtu jääma?

Kui ta enam mingisugust nõu ei teadnud,
otjastas ta piha mehoga wiimast katsset teha.
Piihakuju oli wana ja seisib aastaid oma ko-
hal. Wähest unustas ta ära, mis temalt pa-
luti. Aga kui ta selle üles kirjutas, oli asi kind-
lam. Wähest mõttis piha Udalbert sedeli ko-
guni taewasse kaasa ja andis seda Witoldile
lageda!

Ta ohkas, kui kirjutamise peale mõtles.
See oli ta nõrgem külq. Aga truu armastus
wõidab kõik.

Põssuwal püel sammus ta ühel hommikul
harilikku rada mööda. Ta oli ruffipõllusse
juba terve liisa raja tallanud, peenralt piha-

pildini, ja et kõrvi mitte katki murda ja kahju
teha, käis ta ikka jälle sama rada mööda.

Niipea kui ta südamest palwetanud, wõt-
tis ta põuest walge sedeli. Selle peal seisib:

„Armas Witold! Seameelega tahaksin tae-
was sinu seltsis wiibida. Aga see on suur patt.
Ja wõib olla, et sinagi sest süüdlasjeks saad.
See oleks hirmus. Ütle siin a mulle, mis ma
pean tegema. Minu rumal mõistus ei tea
seda. Ma nutan sinu pärast igawesti. Sinu
õnnetu
Josefa Gmeret.“

Wiletsja lapse käekirjaga ja wõimatu õigesti-
kirjaga olid need sõnad kirjutatud. Neiu sil-
mitses oma tööd teatud uhkusega.

Ükki waldas teda meelne wärin. Ta läks
külmaks ja kuumaks, mõeldes, et piha Udal-
bert tema kirja wähest tõesti Witoldi kätte
wõiks wiia. Ja kõige palawama armastusega,
mis temas elas, suudles ta oma kirja ikka ja
ikka jälle. Siis pistis ta sedeli kõwasti piha-
kaju prao wahale, et tuul seda armsa piha
mehe nina eest ära ei näpsaks.

Terwe päewa mõtles ta ainult oma kirja
peale. Sõjel jai ta waevalt magada. Ja
järgmisel hommikul lippas ta tulise rutuga
põllule.

Seal seisib piihakuju — just nagu eile ja
iga päew. Wõi naeratas ta, et ta ühe waga
südame pärast weel taewaseks kirjakandjaks
pidi hakkama?

Josefa Gmeret wõi riski ette ja langes põl-
wile. Aga teda waldas nagu hirmus pettu-
mus. Kiri seisib ikka weel sama prao wahel,
kuhu ta tema eile oli pannud. Waevalt jatkus
tal jõudu palwet lõpetada. Siis mõttis ta
waikijelt, pihale Udalbertile etteheitwalt näkku
waadates, pilguga, milles kõik ta petetud usal-
dus peitus, sedelt ja tegi selle lahti.

Ja karjatas: „Jeesus Maria!“

Ta põlwed wabisebid, ta silmad wahtisid
tarretult üles. Üks wärin teise järel käis ta
kehast läbi.

Kestis kaua, enne kui ta toibus. Ta pal-
wetas südamlikumalt kui iial enne, ja usklikus
alanduses, nagu oleks see kõige piham asi,
suudles ta siis wärisewail huulil kirja. See oli
kiri taewast, ja piha Udalbert, keda ta kõik
oma eluaeg tahtis tänada, oli käskjalq olnud.

„Armas Josefa!“ weeris ta, „ma tänan
sind sinu armastuse ja truuduse eest. Aga ära
minu pärast nuta, sest ma olen õnnelik, ja sinu
pijarad rööwinwad mult mu õndsja rahu. Ra ei
pea ja minu pärast mingisugust surmapattu te-
gema, waid pead katsuma nagu ennegi rööm-
selt ja hästi elada. Sellest on kõigil piihadel
heameel, nagu selle üle ta rõõmu tunnaks sinu

W i t o l d L a b a j z.“

See oli hoopis teine käefiri kui temal! Ta ei olnud ju teadnudki, et ta peigmees nii hea kirjamees oli olnud. Eluajal polnud neil ju kirju tarvis. Kõik toimetati juksõnal paremini ja kiiremini. Sellest tuli siis ka, et ta alles nüüd Witoldi kirjutamisande üles leidis. See suurendas veel ta lugupidamist. Ja niisugune mees oli talt rõõmitud!

Braegu tahtis ta uuesti nutma hakata, kui talle meelde tuli, et ta ju enam ei pidanud nutma. Sinu pisarad rõõwivad mult õndsas rahu. Wahwasti neelas ta pisarad alla. Ja siis luges ta kirja ikka ja ikka jälle uuesti.

Minult üks asi jäi talle tumedaks: Witold oli õnnelik. Kuidas mõis ta ilma temata õnnelik olla? See peaaegu haawas teda eimesel silmapilgul. Siis ütles ta enesele: õndsus peab wist küll väga hea olema ja et ta niisuguse ime osaliseks saanud, siis ei tahtwat ta seda kitsendada.

Pea ja süda täis, läks ta koduteele, niipea kui ta kirja hoolega pöue peitnud. Küla oli juba ligidal, kui ta ühel teekäänakul noore Lucef Rembrowskiga kokku juhtus.

„Ritdetud olgu Jeesus Kristus — Teie tõe jete warakult üles, pani!”

„Jawesti, aamen! — Jah, jeda ma teen!”

„Noh, mis Te otjustajite? Ka tahate ikka veel kurb olla?”

Neiu tõmbas sügawasti hinge.

„Ei, pan Rembrowski, mitte enam. Witold ei taha jeda. Teil oli tooford õigus. Ja surmapatu — selle jätan ka tegemata!”

Nooremehe silmad löid särama.

„Waadake”, hüüdis ta mõidurõõmsalt, „kuidas ma jeda teadsin! Do, ma tundsin Witoldi ja tema tundis mind. Mis ime, kui nii head sõbrad olime. Pealegi — Teie lähete külla tagasi? Siis saadan Teid natukene. Tahsin juba tagasi minna. Põllud kaswawad hästi, mis?”

Mad sammusid edasi teed mööda, mille ääres lilled õitsetid ja liblikad lendasid.

„Kuulge, pani Gmerek, kuidas linnud laulawad! Luit on niisugusel päewal elada! Tahaks kohe kaasa laulda, eks?”

Neiu tahtis ei ütelda, aga mõtles kirja peale. Sellepärast ütles ta:

„Jah ... ilus on ta küll!”

Ta waatas üle põllu sinisõõsje. Ja korraga, weel üsna aralt, käis warin ta kehast läbi rõõmu pärast, et Witold talle luba oli andnud rõõmu tunda.

Lucef Rembrowski oli rõõmsa rutuga edasi rääkinud.

„Näete linde. Teie laulsite waremalt paremini, pani Josef, ja peaksite jeda jälle tegema. Teie laul kajab wälja põllulegi, kui meie

seal kündsi. Hakake jälle laulma — jeda nõu annan ma Teile, ja Witold ütles Teile jedasama. Tema kuulab Teid heameelega ja kuulab Teie laulu müüdkil weel ülewal taewas. Ja kuidas Teie tantside oskajite — noh, wahest loikusepühäl. Siis lubate, et Teiega tantsin! Kui noor ja kui ilus Teie olete! Teie peate elama ja rõõmus olema, pani, ja kui kord mõni aus mees tuleb ja Teid tahab omale naiseks — —”

„Bidage!” hüüdis neiu, ja ta nägu läks jälle tujajeks. „Seda ei juhtu ial.”

Lucef kohmetas, noogutas pead.

„Seal on Teil õigus! Weel on warajane jellest rääkida. Ja mina arwasin ka: hiljem, mõne aja pärast wahest. Ja see peaks mees olema, kes Witoldile wastab!”

* * *

Anton Gmerek, küla sepp, seisis lõdtsa juures. Leegid walgustasid ta tugewat, laiaõlalist keha. Ta nägi wälja tujane ja tahmane, nagu koll, kellega lapsi hirmutatatakse. Aga selle juures oli ta rõõmus kui laps. Terwes külas mõis jeda kuulda. Sest kui ta keema aetud raua tulesse wöttis ja alajale pani ja siis jeda juure haamriga taguma hakkas, siis tekkis kloorin ja kloorin, mis kulus. Toon oli hele ja ka jas wälja tawawale.

„Põia krew!” — kloor, kuidas wasar wuhises ja sädemed lendasid! — „jeda on tarwis kehas tunda. Ma laps on mul jälle, minne Josef! Teaksin ma jeda piha, kes ta südamine muutis, ma enam kedagi teist ei palukski, ja küünla peaks ta saama, nii jämeda kui see raud siin!”

Aga sepp ei aimanudki, et see piha Abdalbert oli, kes jeda kõike oli toimetanud, — kõige enam unustatud piha mees terwes ümbruses. Ja tõepoolest: Josefa Gmerekist oli hoopis teine inimene saanud. Ta tundis ennast tööle, tundis ennast jälle lindude lõbusat laulu kuulama, wöttis osa jutust ja waerataski juba wahetewahel. Ja warsti ei tarwitfenud ta enast enam jundidagi. Endine ijeloom tuli aja jooksul jälle nähtawale ja pääses maksuwajele. Ja ükskord, heina tehes, juhtus, et ta tajaksti laulmaga hakkas, mingiugust kurwameelset Poola laulu.

Reha kustus tal käest, nii ehmatas ta, kui enda laulmast tabas. Ja mitte enne ei jäänud ta rahule, kui Witoldilt nõu küsis. Täpselt tuli taewast wastus: laulgu aga rõõmsasti, siis tundwat temagi sellest rõõmu. Üleüldse meeldiwat taewale rõõmsad südamed.

Täpisealt jedasama oli ka Lucef Rembrowski ütelnud. Lucef oli üldse tark mees ja

neiu kawatšes tema wastu aukartlikum olla. Igatahes laulis ta nüüd jälle kui looke, nii et teda lust oli kuulda, ja keht laulu ajal kuulbus tihti wägewaid haanriiböke, mida ta rõõmsa ija tugew käsiwars alasilie andis. Paistis, nagu oleks tahtnud ta tütre laulu omal wiisil jaata.

Kirjawahetust taewaga, misjuures püha Adalbert kirjakandja osa etendas, peeti, nii palju kui tarwis, edasi. Ja igasuguse otjustamatuise kõrwaldas Witoldi wastus, mis selgem ei wõinud ollagi. Kord aga, just lõikuse ajal, leidis Josefa sedeli, mille lõpp ütles: ärgu Josefa lõikuse ajal kirjutaga, sest pühal Adalbertil olla siis lõikajatega palju tegemist.

Noh, see oli arusaadaw. Pealegi oleksid lõikajad mõne niijuguse kirja ka wõinud kätte jaada. Sellepärast otjustas neiu kirjawahetusest ehtalgul loobuda. Kui siis lõikus algas, ei oleks tal muidugi palju aega olnud. Seft siis oli palju tööd ja iga käsi, mis emast iial liigutada jaksas, kulus selleks.

Kui Lucek Rembrowski julaste seltsis põlule läks, mille festel püha Adalbert seisis, ja wikatid parajasti tööle pidid hakkama, raputas esimene niitja wandesõnu pomiseedes pead.

„Waadake, peremees, — misjuguine toorus! Teie wiijast on rada läbi tallatud. Kuni pühakujuni!”

„Olgu peale, Bjotr”, wastas noor peremees, „wihastasin selle üle ka juba küllast ning wandusin, et seni uuriu, kuni kirjategija taban!”

„Ja kas tunnete teda, pan?”

Lucek Rembrowski wõttis wikati.

„Edasi, mehed, mida waremalt algame, jeda enim tuleb lõikusepüha. Siis peate tantsumina, et neiu poolsuminud on!”

Plusjad ilmad soodustasid wihakoristamist. Hommikust õhtuni töötati põllul ufnasti. Noorem koorma järele weeti kuuri. Igal pool walitses wali rõõm, kui wiimne koorem ulu-alla wiidi. Raskele tööle järgnes nüüd pidu, millest terve küla osa wõttis, kõige nooremast poisikestest hakates, kes päid korjanud, kuni raugani, kes tööd üle waatas.

Nüüd esimest korda tundis Josefa Gmerek jälle raskesti, et tal Witoldi nõuanne puudus. Kui heameelega oleks ta küsinud, kas pidule peab minema või ei. Aga et Witold kirjawa- hetuse ehtalgul ära teelanud, siis waemas teda kahtlus. Wahest küsis ta tema sõbralt, Lucek Rembrowskilt, nõu. Siitamaani oli see mees alati kõik dieti ette ütelnud.

Ja pan Lucek tabas, neiu arwates, ka see- kord dieti.

„Kui Witold tahab”, ütles ta, „et Teie rõõmus oleksite ja laulaksite, siis tahab ta ka,

et rõõmsate inimeste hulka lähete. Nii siis tulge aga sinna, ja kui arwate, et see parem on, siis wõime sellejuures Witoldist juttu westa ja tema peale mõelda.”

Selbud, tehtud.

Ehitud kirjade paeltega, ilmus Josefa Gmerek teiste hulka lõikustantsule. Ta oli nii kaua ijeteed käinud, et teda imestades silmitseti, ja teised neiu tema kui kõige ilusama tuleku üle just mitte headmeelt ei tundnud. Neiu tundis emastki siin ehti wõdrana ja waata- tas nagu loomufunnil ringi, kus kohal küll Lucek Rembrowski oleks.

See ilmus õigel ajal, rikkamalt ehitud kui teised, ja astus kõhe Josefa juurde. Neiu süda läks soojaks ja ta oli tänulik, et noormees tema kõrwale jäi. Heameelega nägi ta, kuidas teised neiu noortmeest silmitsesid, kes kõigist kõige kenam ja toredam oli.

Aga nagu oleks see mõte olnud patt Witoldi, ta jumud peigmehe, wastu, hakkas ta neiu Witoldist rääkima, ja noor peremees rääkis kamaatlikult kaasa. Wiulikihäaled kajasid wahel; algas kratowiat, hõijates keerutasid paarid, poisid löid kandasid kottu, neiu hõis- kasis, metsikumalt mängisid muusikandid.

„Wõtte klaas õlut, pani!” ütles Lucek. „Jumene jääb janufeks.”

Neiu jõi wiinwitades. Üle klaasi ääre leh- wisid ta pilgud tantsijate juurde.

Kui kaua ei olnud tema enam tantsuminud! Ja ta oli ometi parem ja kõige enam otfitud tantsija olnud. Irras tunne waldas ta ju- dant. Oo, ainus kordki weel tantsumina! Taltsumata lust waldas teda. Kõik, mis temas noor, jõuline, kirglik, kahas ta südames. Ta filmad jarasid, ta riud tõusis ja wajus äge- dasti.

Pan Lucek nägi seda ja pigistas naeratades pahema filma kinni.

„Noh, pani Josefa, kuidas oleks lugu wäitse tantsumiga? Waltjer, polka, kratowiat, majurta — mis ise soowite?”

Neiu nägu lõendas rõõmu pärast.

„Kas arwate, et tohin?”

„Mina ütlen jeda Teile. Ja tahan olla ära neetud, kui Witoldil teised mõtted oleksid!”

„Anult ükskord”, ütles neiu tasa. „Ma ei ole ... niikaua tantsuminud. Pärast räägime jälle — temast!”

Lucek wõttis ta ümbert kinni ja wiis ta kee- rutusse. Jähand Jumal, see oli alles tantsumine! Muusika möllas, palawamini ja tultiemalt laulsid keeled, neiu lendasid üles, aegajast ker- kis hüüd täis elulusti üles pärnalatnu.

Lucek Rembrowski ja Josefa Gmerek olid wäsinud. Ühest tantsumist oli pool tosinat saa- nud.

"Teie tantsite hästi", oli neiu Lucekile ütelnud.

"Peaagu sama hästi kui Witold", jatkas ta, kui jälle platsil istus.

Lucek naeris.

"Kui ta veel elas, ütles ta mulle tihti: Wend, ütles ta, Sumal teab, olen hea tantsija. Aga sina tantsid paremini!"

Neiu noogutas pead edasi tagasi, aga ei ütelnud midagi.

Tähed tõusid kõrgele. Pead olid palavad joomisest ja tantsimisest. Siin ja seal seisid paarid, pigistajid üksteise kätt, suudlesid. Keegi ei imestanud. Minult Josefa Omerek wahtis põlEWail silmil sinna. Nii oli kord temagi juu suudelnud.

"Tahan koju minna, pan Lucek", ütles ta äkki karedasti.

"Aga pani, pani — emme sõitu? Minu wantril peate sõitma, ja meie oleme wõitjad!" Neiu raputas pead.

"Muulu sõidutas mind Witold. Oleksime esimesed olnud, aga Stashu Wiela jõudis meist ette. Teda ei ole kerge wõita. Witold wandus, et ta sel aastal temast ette jõuab. Jätke mu rahule — tema seda enam ei wõi!"

"Siis teen mina seda", ütles noor peremees, "ja wiin Teid esimesena sibile. Seda wõlgueme Witoldile".

Ja waljusti hüüdis ta:

"Seadke wantrid walmis!"

Oli wiisiks pärast loikusstantsu sõitu teha lähemasse külla, seal edasi juua ja edasi tantsida, kuni koiit kumama hakkas. Sellejuures tekkisid siis kõige jultumamad wõidusõidud, sest et igaiiks tahtis teigest ette jõuda ja esimesena kodus olla. Eriti Stashu Wiela oli kõige kordetawam sõitja, keda keegi naljalt ei jaksanud ära wõita.

Kaua oli neiu järele mõelnud, kas ettepanekut vastu wõtta ja kaasa sõita wõi mitte. Wiimaks ometi otustas ta sõita, sest et Lucek otsekui Witoldi nimel sõitis ja furnu mullust wõlga tahtis Stashu Wielale ära tasuda.

Warsti wuhisefid kerged wantrid laia kiwiteed mööda alla. Nagu lapse mänguasjad lendasid wantrid ühelt poolt teisele poole; neiad kisendasid appi ja hoidsid endid kinni, poisid andsid metjikulit jookswatele hobustele piitsa.

Juba jäid mõned maha; eelmised kuulsid nende kisa ikka kaugemale ja kaugemale jääwat. Wiimaks oli juttu ainult veel neljast wantrist. Lucek Rembrowski oli reas kolmas.

Äkki wajutas noor peremees mütsi kõwemini pähe.

"Josefa!" hüüdis ta. Neiu istus ta kõrwal, aga ta pidi hüüdma. Seekord oli ta ifegi "pani" ütlemata jättnud.

Neiu waatas talle näkku.

Lucek ei pöbranud filmi hobustelt.

"Hoidke ennast kinni, kui Teile Teie elu kall'is on, ja ärge laske lahti!"

Neiul oli waewalt aega kasku täita, kui Lucek kõledasti wilisttas. Piits lastus hobuse seljale — pörge kõrwale, ja kaelamurdwas gapopis lendas wanter kahest eelmisest mööda wangi ette.

Wandefõna Stashu Wiela juust ol' wanstufeks. Nüüd oli koiit kaalulaua!

Wärisedes kahmas Josefa piden'e järele ja hoidis enmast kõwasti kinni. Wanter lendas tuulekiirusel edasi, nii et otse pea pöbritama ajas. Surnukahwatult, ilma et hääli oles teha jaksanud, istus ta suuril silmil.

Ei — nii ei olnud Witold ial jõitnud! See oli ju lausa hull sõit.

"Waata taha, kui kaugel Stashu on!" kisendas Lucek.

Ta ütles "sina"! Neiu ei märganud seda, Ta kuulis ainult kommandot.

"Jääb maha!"

"Weel wõib ta meile järele jõuda!" hüüdis Lucek peaagu hääletult.

Jälle wilisttas ja tantsis piits.

"Ta jõuab lähemale!" kisendas neiu äkki. Ja kõige surmahirmu juures waldas temas ainult weel üks soov: ainult emme teisi kohal olla!

"Se — hõisja!"

Weel üks wile, kõledam kui war-malt, wiimase jõuga kihutajid hobused edasi.

"Ges on tuled — edasi Lucek!"

Neiu nimetas nüüd ka juba tema eesnime.

"Ja Stashu?"

"Jääb maha — pühad olgu ktiidetud!"

Äkitselt hirmus kiljatus; wanter jõõrleb; määratu jõuga peatatud, kõusewad hobused nii piisti, et peaagu tagurpidi kukuwad, ja langewad siis wärisedes põlwili.

Josefa oli wiimasel filmapilgul Lucekist kinni kahmanud. Ta uskus, et lähemal pilgul hukub. Sest just tee ette, mis kääneb, oli midagi tumedat, suurt tekkinud, millega nad lähemal filmapilgul apidid kofku pörkema.

Seal oli Lucek enda üleiniimliku jõuga seljakili wisanud, ohjad läksid pingule, tugewa tõmbe walus tõusid hobused piisti, et siis wärisedes põlwilt langeda. Wanter seisib, nad olid päästetud.

Ilmus, et suur, tume asi määratu suur kartulikat oli. Hobujuht oli wale poolele sõitnud, tahtis aga emme teekäänakut weel üle minna ja jäi nii just hirmja hooga lähenera wantri ette.

Paar metjikut wandefõna Luceki juust, mida jõüblane-pool wõhem kindlalt wastas — siis

läks sõit edasi. Hobused wärisesid ja noorskasid. Lucek lastis nad pikkamisi käia. See oli wõimalik. Sest teised olid wõiduajamisest ju ammu loobunud.

Täht aega ei rääkinud sõitjad midagi. Aga Josefa Omerek silmitses Lucekit ifka kõrvalt. Teda täitis arg imestus ta jõu vastu. Kuidas ta hobused oli piisti tõmmanud!

"Pan Rembrowski", ütles ta, "seda ei tee Teie keegi järele. Teil on kahe mehe rammu!"

Luceki lai rind tõusis.

"Oleks see ka Witoldil olnud, ta oleks talle kasulik olnud".

Neiu wärises äkki.

"Jõudu tal oli, pan! ütlesge, et tal seda oli".

See kajas nagu palwe.

"Noh, wõib olla ka, et tal seda oli. Miks mitte? Aga igati ei saa nii tugew olla. Mis pärast Teie seda arwate, pani?"

Aga neiu jäi wait ja wahtis oma ette. Alles kui nad ju sihile jõudsid ja teisi wotasid, sai ta jälle wabamaks ja jutukamaks.

Ja kui Stashu Wiela pahaselt wankest maha hüppas, hakkasid neiu silmad wõidukalt särada. Nad jooksid ajajatereast üle ja jäid Lucekile peatuma.

Witold oli wõitnud. Wõitnud Luceki läbi. Nad olid esimesed!

Ja neiu jäi uhkus, nii et ta oma pead weel mõni aeg piisti kandis.

* * *

Tuli sügis oma tormidega ja tali oma lumega. Poolikalt kattusid põllud. Suur waitus walitses nende peal, waewalt et nälgased waresed neist kraakjudes üle lendasid.

Pühale Abdalbertile oli see kõige pahem aeg aastas. Kuna teda suwel vähemalt wiljapead ja niitjad teretasid, pidi ta neil kuudel ifegi neist ilma olema. Kuid kõige pahem oli: ifegi Josefa Omerek ei tulnud. Seda nimetasid inimesed tänumeeks! Waene pühamees kannatas tehask ja südames külma.

Järelemõtlikult oli Josefa Omerek loikuspidult ja sellele järgnewalt sõidult koju tulnud.

Tal oli tume teadmus, nagu ahwardaks teda midagi, nagu kahmaks midagi uut pikkamisi, aga alataja ta elusse, nagu peaks ta häbi tundma püha ees põllul, Witoldi ees — oh Sumal, ja kelle ees weel!

Ja eriti kaks asja ei tahtnud tal meehest minna. Esiteks, et Lucek paremini tantsis kui Witold. Ta mõtles: sama hästi. Aga Witold oli ju ise Lucekit paremaks tantsijaks nimetanud. Siis — ja see piinas teda weel rohkem — see lugu wankestõiduga. Wastupanemata

jõuga oli ta saatja enda seljakile wisanud ja ta elu päästnud. Witold, ütles Lucek, oli nõrgem. See oli ta südamest nagu nuga läbi käinud. Aga tema südamsliku palwe peale oli Lucek ainult wastanud: w a h e s t oli ta sama tugew. See tähendas ju: ei olnud!

Haruldane rahutus waldas teda. Oli, nagu oleks furnult, kes talle kõige parem ja ülem olnud, üks headus teise järele mängides ära wõetud elawa poolt! Siitamaani oli see kõik niiehest mõistetaw olnud: Witold kõige tugewam, Witold kõige osawam, Witold kõige ilusam, Witold kõige targem!

Nüüd aga küsis kahtlus: kas oli ta tõesti kõige tugewam, osawam, ilusam, targem? Ja sellekõrwal seisis teine küsimus: kas ei ole Lucek tugewam ja osawam?

Juba see kahtlus oli tema arust olnud just kui ebatruudus Witoldi vastu. Aga ta ei jaksanud teda kõrwaldada. Ja nii kandis ta oma südames salajat süütunnet, mis teda tihti tagasi hoidis põllule püha juurde minemast. Sest kas ei pidanud püha ja Witold tema peale ta kahtluse pärast pahased olema?

Bealegi oli wäljas külm. Oli juba parem soojaks loetud toas. Amelt õhtuti. Tuli põles. Puuhalud praksusid tules, mis oma paiste tuppa heitis.

Seal istus siis harilikult, piip juus, Anton Omerek, küla sepp, ja kuulas, kuidas Lucek Rembrowski juttu wõestis. Sest nagu oleks see iseenest mõistetaw olnud, oli noor peremees ühel õhtul ilmunud ja ütelnud: „Üleaedne, katjuge kord ka minu tubakat!“ Noh, pan Omerek oli seda kutsunud, ja Lucek oli talle juttu wõitnud oma sõjawäeteenistuse ajast Brombergis. Ta ostas niihästi jutustada, et sepp lõbuka kuulas. Niimiisi tuli Lucek Rembrowski nüüd tihti sepa juurde juttu wõetma.

Ja ifka suuremaks kaswas selleläbi Josefa kahtlus. Kord, kui tulepaiste just nooremehe näole langes, seda iseäralikult ja haruldaselt walgustas, käis taft äkki mõte läbi: tema on ilusam kui Witold oli! Ja seitsaadik kui see mõte ju kord juured alla saanud, ei saanud ta sellest enam lahti. See oli kole, aga ifka selgemini kaswas elaw furnust üle. Igalpool kahanes see juba ja tõrjuti tagasi. Mis jäi weel üle? Tugewam, osawam, ilusam — kas ka targem?

"Ei, ja tuhatkorda ei. Seda ta ei uskunud. ei tahtnud uskuda! Ja kui Lucek ta jada korda nii ilusasti juttu wõestis, kui ta ka seda ja teist teadis, Witoldil oli enam teadmisi olnud, p i d i neid enam olnud olema! Sellest kahmas ta kinni.

Just kui oleks ta ennast tahtnud elawa wõitu kaitsta, juhtis ta jutu ifka jälle furnule ja ei lastnud õhtutki mööduda, ilma et teda oleks

fiitnud. See oli — temale enesele ainult poolkaudu teada — wiimne hädawale. Pealegi ei teinud noor peremees vähematki katset, ta juttu selle alalise aine pealt mujale juhtida.

Ühel õhtul, natuke aega enne Luceki tulekut, oli Jofesa Gmerel kõik oma „taewakirjad“ hoolikalt läbi lugenud. Neist tõusis talle waikses mõtiskluses abimees. Kuidas ostas Witold kirjutada! Seda ei ojanud keegi teine talle järele teha.

Sel õhtul lauldi. Noor peremees tundis palju rahwalaulu. Ja üks neist, mida ei sepp ega ta tütar veel itäl enne polnud kuulnud, meeldis kõige enam. See algas:

„Hall hani lõunamaale ju
läks täna — mingu, mingu!
Ja rõõmsad pulmad tututuu —
juheirassaa!
ju sõitwad üle kingu!“

Kui poisj laulu lõpetas, seisis Jofesa Gmerel filmapiigu liikumatuks. Ja siis alkis ütles ta:

„Teie wõite mulle juure meeleheia teha, pan Rembrowski. Mis Te' laulsite, oli wäga ilus, ja ma tahaksin seda heameelega tunda. Olge nii lahke ja kirutage see laul mulle üles!“

Käsi, millega ta poolkuuwa findipoti lauale asetask, wärises.

„Hea küll“, ütles Lucek. „Andke kõik, mis mulle selleks tarwis on.“

Kuna Lucek kirjutas, soojendas Jofesa ahju ees käsi. Ta jüida põskus. Ta ei mõistnud isegi, miks parema meelega oleks ta noormehe eest paberi ära kiskunud: „Urge kirjutage!“

Muidugi, ta kirjutas paremini kui Witold. Nii pidi see olema; jelles polnud kahtlust. Ja ometi ei tunnub ta õiget rõõmu, kui selle peale mõtles, waid wärises.

Ja kui Lucek paremini kirjutas!

Neiu sulgus filmad. Siis aidaku pühad!

Minutid möödufid.

„Kui nii lahke olete, pani“, ütles Lucek siis ja miskas lindi julelt pörandale, „siin on jee laul. Kui Teie seda oma häällega laulate, siis tunneb seda peagi terve küla.“

Neiu wõttis lehe.

„Jeesus Maria!“ kirjutas ta ja wankus, ise jurnufahwatu.

„Jofesa, tuikene, mis on siindinud?“ hüüdis sepp hirmuga ja kargas üles. Lucek Rembrowski hammustas huuli.

„Ei midagi, ei midagi“, wastas neiu wae-waga. „Teie kirjutate kui Witold, pan; see ehmatas mind.“

Lucek nokutas pead.

„Käifime ühes koolis ja ühe kooliõpetaja

juures. See tuleb jellest, kuigi kooliõpetajamulle parema tunnistuse andis!“

Ilma, et neiu oleks hoolinud, hakkas Lucek oma armsamast jutuaimest rääkima: sõjawäeteenistuse ajast Brombergis.

Jofesa Gmerel ei rääkinud sel õhtul enam sõnagi. Ta lõpetas mõtiskluse. Lucek kirjutas ka paremini. Midagi ei jäänud enam järele. Jkka juuremalt niiklus elaw jurnu ette, kattis ta linu ja tõrjus tagasi.

Ta ei andnud enesele selle üle aru, waid laskis kõik nii minna, kuidas see läks. Harwa wõi peaaegu ei kuniagi ajas ta Witoldist weel juttu. Aga ta wõttis õhtuti tihti teele, kust poolt Lucek pidi tulema. Ja silmas ta teda, siis kadus ta kofje läwast.

Nii mööduis talw. Rewade tõi palju kõik-jugu kõid.

„Pojukene, pojukene“, ütles pani Rembrowska kord pojale, „olen wana, Jumal teab seda, ja jaksan waewalt weel sulle teeta, mis siis weel rääkida tööstistest, kui loikus tuleb. Mäta mõni noor sooja peesja. Minul on seal kõrtwal küllalt ruumi, ja kui mõnikord wabest ka kitsas on, siis usun, puujärgis on weel kitsam.“

Lucek waatas üles:

„Sul on õigus, ema. Pean ringi waatama ja walima. Du pruut kord ju käes, siis ei ole praost enam kaugel. Siis oleme warsti paaris.“

Järelemõtlikult jammus ta külla. Jofesa Gmerel kaewas maja ees oma wäikest aeda ümber. Ta toetus, kui noortmeest nägi, labidale ja äigas warrutaga üle otjaesise.

„Du, kui wirt, pani! Teist saaks hea perenaine. Kas Te' mehele ei taha minna?“

Neiu naeris ja punastas.

„Pole midagi naerda, pani Jofesa. Kui wanad surewad ja noored abiellu ei astu, mis saaks siis maailmast? Näete mind: mina lasen enda lähemal ajal ka maha kuulutada.“

Järsu nõdfuga kähwas neiu pea püsti ja ta käsi kahmas labidawarre ümber kõwasti finni.

„Teie, pan Rembrowski? Ja kellega? Teie kute täna naljatujus!“

„Mis ma wäagin, on tõsi. Aga ärge pange pahaks, Teie peaksite mehele minema. Sjegi Witold ei annaks Teile teist nõu. Mis, mis Te' arwate?“

Neiu oli talle tarretult otja wõhtinud; ta huuled tuikasid.

„Ei . . . ei tea“, ütles ta wae-waga, piinatult. Ja korraga kahmas ta labida ja piatis selle kõigest jõust mullasse.

„Nii siis mõtelge järele“, jattas Lucek. „Meie soowime seda kõik, Witold, mina, Teie ja. See on Teile kõige parem!“

Ta lahtus.

Neiu kaewas edasi, nagu oleks ta jüda täitja rahulik olnud. Siis läks ta wäsinult maija, kus ta kõige pimedamas nurgas istet wõttis.

Lucek tahtis naise wõtta. Lashtis enda ma- ha kuulutada. Wõttis naise. Wist Anielsa Paczmareki. Terwe küla teadis, et see neiu te- da püüdis.

Metjit wiha ärkas ta südames selle Anielsa wastu. Ta sõrmed läksid krõnksi, nagu oleksid nad tahtnud seda neiut küünistada.

Siis mõtles ta aga Luceki peale. Ja piiritu kurbtus waewas teda. Nüüd, sel tunnil, teadis ta, et ta teda armastab, et ta teda oli armas- tanud ja sest õhtust saadik, mil ta temale laulu oli üles kirjutanud. Ah, wõib olla ju waremgi. Ja nüüd wõttis ta teise. Kõik lahtusid temast. Ihe oli talt wõtnud Warthe jõgi. Witold oli taewas õnnelik. Teise wõttis talt Anielsa. Ja Lucek oli tema kätte wahel õnnelik.

Ja tema ise, Jofesja?

Metjit, meeleheillik, lootusetu nuuksumine tuli ta rinnust. Ta andis pisaratele waba woli, ei katsumudki waljut nuuksumist sumbutada. Isa wafardas nii waljusti, et seda keegi kuulda ei wõinud. Elaw, kes surmu täitja kõrwale tõrju- nud, oli kadunud. Ja tema ükspäi jüda, mida ta .lati kellegi külge pidi riputama, mis ainult siis õnnelik oli, kui ta pimedas usus, pimedas armastuses, pimedas sõnakuulmises kellelegi wõis järgneda, pööras nüüd kõigest jõust jälle tagasi surmu juure, nagu oleks olnud t e m a nüüd jälle see ankur, millest ta wõiks kinni hoida.

Ta oli Witoldi poolelbi unustanud, mitte nii wäga oma mõtetes kui jüdames ja armas- tuses. Nüüd awas ta temale oma mahajäetud jüdame ümesti ja läks wälja pühakuju juurde, mille ümber juba wiljaoras haljendas.

Õimest korda püha Adalberti ees seistes ei olnud ta meel nii nukker ja pühalik olnud kui nüüd. Sest nüüd, kus ta kahetõrdselt maha- jäetud, tuli weel hirm lisaks, et ka Witold tema taewa õndsuses wõis unustanud olla. Oh, et ta teda weel armastaks ja trööstida wõiks. Kui ta seda weel teaks.

Nii jündis, et ta kaua aja järele jälle sedeli kirjutas, millest kõik ta häda wastu paistis. Ta olla wäga kurb, ta pea rumal, pan Lucek arwawat, et ta pidada mehele minema ja te- mal olla suremiseks sama palju lusti. Kirjuta- gu Witold talle üksainuski sõna.

Järgnawal õõl oli suur tuul. See wiib sede- li ära, mõtles Jofesja Gmerek hirmuga. Ei, se- da tuul ei teinud. Aga püha Adalbert ei wiinud jeda ka taewasse. Mitu päewa seisid ta praod

wahel. Ei aidanud ka mingisugune palwe. Pü- hamees ei kuulnud.

Sellega kaotas neiu wiimase toe ja ta isa nägi, et neiu wanawiisi jälle kurwaks jäi. Ma- jnikult waatas neiu küll igal hommikul weel järele, kas wahelt wastust ei ole. Aga päewad möödusid, aga jedel, mis wiimast märg, seisid ikka omal kohal.

Wiimaks oli neiu ahastus pühamehe jüda- me oneti pehmeks teinud. Kui päewad ja õõd juba soojemaks ja ilusamaks läksid, oli Adal- bert oneti kord pika taewareisi ette wõtnud. Ja Jofesja Gmerek leidis wastuse: ärgu ta meelt heitku, Lucekil olla abielujutuga õigus. Waligu kõige Wäärilisem wälja ja mingi me- hele!

Neiu luges ja luges, ilma et segadusest oleks toibunud. Nüüd p i d i ta mehele minema. See oli kindel. Witold ja Lucek, mõlemad tahtsid jeda. Ja tema oli üks neist, kes sõnakuulmises jündinud.

Aga kellele? Kes oli kõige wäärilisem? Ja kas see teda tahtis?

Jälle uus kiri, jälle uus wastus.

Kõige wäärilisem olla see, kes talle pärast selle kirja saamist esimesena ta hea kirjakandja nime nimetawat — püha Adalberti nime.

Neiu oli kurb ja rõõmus ühtlasi. See wõis kaua kesta. Sest kes mõtles unustatud püha- mehe peale?

Weel eme külla jõudmist tuli talle Lucek Rembrowski wastu. Neiu tahtis temast ruttu möõda minna. Aga noormees peatas teda.

„Kas käisite wilja waatamas, pani? Taht- sin jeda kord ise ka waatama minna. Püha Adalbert wististi õnnistab põldu. Teie teate ju, ta seisab minu põllul“.

Neiu wankus, wahtis talle tarretult näkku. Burpurpuna kattis ta palgeid.

„Mis Te' ütlete, pan Lucek?“

„Küsin, kuidas wili kasvab, pani. Kas Te' selle üle imestate? Olen ju põllumees“.

„Nime... kelle nime Te' nimetate?“

„Püha Adalberti nime. Pealegi: meie rää- ksimine hiljuti abiellu astumisest. Teie kaewasi- te parajasti oma aias. Kas olete järele mõtel- nud?“

Neiu ei saanud sõna suust.

Ja äkki wiitbis Luceki nagu just tema näo kõrwal.

„Jofesja Gmerek“, sõjistas ta palawasti, „kas tahate saada Jofesja Rembrowskiks?“

Neiu kiljatas.

Seal lastus tugew käsiwarjs, mis kord meeletud hobused taltjutanud, ta õlade ümber.

„Jofesja, armsam, ma armastan sind, — praost ootab meid. Kas tahad mulle tulla?“

Neiu wärises õndsalt.

Uga kui Lucef teda suudles, wõttis ta tema ümber meeskult ja kirglikult kinni.

„Ara lahe mind lahti, Lucef“, kogeldas ta, „pea mind kinni. Sina oled kõige tugewam ja osawam ja ilusam ja targem — oo, kuidas ma sind armastan!“

* * *

Taewast tuli õnnesoow. See oli wiimane kiri, mis Josefa sai. Witold kirjutas, kuna Josefa nüüd nii õnnelik olla, siis olla tema wiimane soow, mis teda maailmaga weel ühendanud, täidetud. Sellepärast jätwat ta nad igawesti jumalaga. Nad elawat õnnelikult ja kaua. Mõtelgu nad wahel ka tema peale ja ärgu unustagu püha Udalberti.

Josefa ei olnud nüüd taewase kirjawahetuse lõppemise pärast enam kurb. Päewad töid tööd ja rõõmu kiillus. Weel enne lõikust pidiid olema pulmad. Nüüd polnud aega muu peale mõelda.

Päew enne pulmi — see oli lõuna-aeg — ütles neiu peigmehele:

„Sa ei tea seda, seda, see on minu saladus ja peab seks jääma. Uga me mõlgueme palju tänu pühale Udalbertile. Mis on, kui teda täna waatama lähkime?“

Lucef naeratas, ja nad läksid.

Witi oli kõrge ja kulbne. Väbi päiksepaistete õhu lendasid liblikad. Lilled õitsejib. Ja kaugel wirwendas taewaäär.

Peenral peatusid nad. Tahtmata tahtis neiu harjunud rada mööda pühakuju juurde minna. Juba oli ta mõne sammul wilja sisse astunud, kui punastas ja ruttu ümber pööras. Lucef oli wilja omanik.

„Tõhin ma?“ küsis neiu.

„Homsest saabid on ta ju sinugi oma“, ütles Lucef.

Ja kuna Josefa põlwili langes ja palwetas, seisid Lucef naeratades peenral.

Nüüd küsib ta, mõtles ta. Tootord ta ei küsinud. Uga kui seda rada minu wiljas ei oleks olnud, oleks kõik teijiti läinud. Siis ei oleks ma kurjategija järele saanud luurata, ei oleks näinud, et see Josefa õmerek oli, kes käis ja kelle kirja ma leidsin. Oo, püha Udalbert, anna mulle mu waga pettus andeks. Ma armastasin teda juba siis, kui ta weel Witold Sabaszi pruut oli.

„Kamata piisat“, hüüdis neiu wiljapeade keestelt, „ma punun pühale mehele weel pärja.“

Lucef Rembrowski nokutab pead. Siis kirjastas ta oma pahema filma kawalasti kinni.

„Kui dieti järele mõtlen, siis ei olegi see pettus. Sest ilma püha tahtmiseta ei sünni midagi ja püha Udalbert walis mu ainult tööriistaks, kes ta tahtmise pidi täide saatma. Tema arm olgu kiidetud.“

„Siin ma olen“, ütles Josefa tema kõrwal.

Ugistikku üksteise kõrwal sammusid nad peenart mööda alla. Ja äkki hakkasid nad — wahest hõnse peale mõteldes — peaaegu ühel ajal laulma. See oli laul, mille Lucef kord kirjastanud:

„Sall hani lõunamaale ju
läts täna — mingu, mingu!
Ja rõõmsad pulmad tututuu —
juheirassa! —
ju sõitwad üle kingu!“

Nad laulsid edasi ja sammusid walgusse. Minult kord pööras neiu ümber; täis tånumeelt waatas ta pühamehe poole tagasi.

Seal oli, nagu tabats kaju hese päiksekiir ja paneks ta naeratama. Ka püha kaju oli tånulik. Sest ta teadis, et teda nüüd ei unustata, kuigi ta ükspäinis teeaärest kaugel põllul seisid.

Kahesugune miju.

Tshehhi luuletaja F. J. Vacek.

*Kaks aastat ju minu aias
on seismas roosipuu,
ja igal kewadel jälle
ta ajab pungasid ju.*

*Kuid roosid ei lähaks lahti,
kui iga päew wirgasti ma
neid puhta weega ei walaks
ja kastaks siin hoolega.*

*Ja roosid ka minu palgel
küll leiaksid õitsmiseks teid,
kui minu silmad lüg tihti
ja palju ei niisutaks neid!*

Kord elas üks kuningas.

Jndia kirjanik Rabindranath Tagore.

„Kord elas üks kuningas.“

Kui meie kord lapsed olime, siis soovisime teada saada, kes see kuningas muinasjutus oli. Ei tähendanud midagi see, kas ta nimi oli Shiladitya või Shaliban, kas ta elas Kassis või Kanaujis. Mis seitsmeaastase poisi siidame põksuma pani, põksuma ülihuures waimustuses, oli see ainus kõige kõrgem tõde ja tõelikkuste tõelikkus: „Kord elas üks kuningas.“

Uga meie moodsa ajajärgu lugejad on palju täpisepealsemad ja täpisepealselt nõudvamad. Suulewad nad niisuguse jutu algust, siis hakawad nad kohe kahtlema. Nad pöörawad teaduse helgihetitja legendalaadilise udu peale ja küsivad: „Misjugune kuningas?“

Ka jutuwestjad on palju kindlameels muutuud. Nad ei ole kauemini enam rahul wana ebamäärase sõnaga: „Elas kord kuningas“, waid teewad selleasemel targa näo ja algawad: „Kord elas kuningas nimega Wjatasatru.“

Kuid moodsa lugeja uudishimu ei saa nii kergesti rahuldada. Tema pilgutab oma teaduslike prilli läbi jutukirjutajale filma ja küsib jällegi: „Misjugune Wjatasatru?“

„Jga koolilaps teab“, jatkab jutuwestja, „et on olnud kolm Wjatasatrut. Esimene sündis 20. aastajal enne Kristust ja suri kaheaastaselt ja kaheksakuulselt õrnas wanuses. Ma kahtlen väga, et wõimatu on mõnest usaldusväärilisest allikast tema walitjuse kohta pikemat seletust leida. Teist Wjatasatrut tunnawad ajalookirjutajad paremini. Kui meie järele waatame uuest „Wjaloo entsiklopädiast“.“

Sel filmapilgul on moodsa lugeja kahilufed kõrwaldatud. Ta tunneb, et autorit kindlasti wõib usaldada. Ta ütleb enesele: „Nüüd saame loo, mis ühtlasi kasulik ja õpetlik on.“

Uh, kui heameelega meie endid kõik laseme petta! Meil on salahirm selle eest, et meid wõidakš rumalaks arwata, ja meie lõpetame sellega, et lõpuks ometi rumalad oleme, kuid sellele äratundmisele oleme meie alles pikal ja kõweral teel jõudnud.

On olemas Inglise wanasõna: „Ära minult midagi küsi, ja mina ei wasta sulle mingisuguse walega.“ Seitsmeaastane poiss, kes muinasjuttu kuulab, saab sellest täiesti aru; tema ei küsi midagi, nii kaua kui jutustatakse. Nii jääb puhas ja ilus waleikkus kõigest paljaks ja ilmsüütaks, nagu sündinud laps, läbi-paistwaks nagu tõde ise, selgetš nagu wulijero

allikas. Uga meie, moodsate, kaalun ja õpetlik wale peab oma õige iseloomu loorisfe peidetuna alles hoidma. Ja kui kuski kõige wähem waateauk pettusest leitakse, pöörab lugeja weskjale läikustundes selja, ja autori hea nimi on kadunud.

Kui meie noored olime, saime kõigist magusatest asjadest aru; ja meie oskajime muinasjutu magusused effimatu, meie omase teadmisega uiles leida. Meile oli tähtis ainult tõde. Ja meie rikkumata wäikesed siidamed teadsid väga hästi, kus tõe kristallpalee seisis ja kuidas me sinna wõisime saada. Uga nüüd oodatakse, et meie peame kirjutama terwed leheküljed tõsiasju, kuna ometi tõde lihtsast see on:

„Elas kord kuningas.“

Mul on weel selgesti meeles see õhtu Kalkuttas, kui muinasjutt algas. Oli palju wihma ja tormi olnud. Terwe linn oli üle ujutatud. Wesi ulatas tänawatel põkwini. Mul oli tungim lootus, mis peaaegu kindel teadus oli, et minu kooliõpetaja sel õhtul oles tulemast takistatud. Ma istusin rõdu kaugeimas nurgas toolil ja wahtisin wälja tänawale. Mu jüda põksus rutemini ja rutemini. Jga minut waatasin ma wälja wihmassse, ja kui ta wähenema hakkas, palwetasin ma kõigest jõust: „Palun, Jumal, lasse wihma sadada nii kaua kui kell pool seitse läbi on!“ Sest mina olin täiesti walmis uskuma, et wihmal sadamiseks muud põhjust ei olnud, kui see: ainuist abitumat poisši ühel õhtul kuski Kalkutta rõdunurgas oma kooliõpetaja surmawate küünte eest kaitsta.

Kui mitte wastusena minu palwe peale, igatahes mõne looduse jämedama seadusega tofku käies, ei lõpetanud wihm seda mitte.

Uga häda! Ka minu kooliõpetaja mitte.

Minuti pealt nägin ma ta wihmawarju tänawa nurgal nähtawale tulewat. Looduse suur seebiwull lõhkes minu rinnas ja mu jüda langes tofku. Wististi, kui on olemas karistus, mis pärast surma patuga mõõtu peab, siis sünnib minu kooliõpetaja uuesti minuna ja mina sünnin mu kooliõpetajana.

Niipea kui ma tema wihmawarju nägin, jooksin ma nii ruttu kui suutsin ema tuppa. Ema ja wanaema istusid üksteise wastas ja mängisid lambitule walgel kaarte. Mina tormasin tuppa, langezin ema kõrwale woodi peale ja ütlesin:

„Armas ematene, kooliõpetaja on siin, ja

mul on niisugune hirmus peavalu, kas ei võiks ma täna tunniist wabaneda?"

Ma loodan, et ei lubata seda lugu lugeda ühelgi küpsujeta lapsel, ja ma olen kindel selle peale, et seda lugu ka aabitsates ja kooli lugemisraamatutes ei tarvitata. Sest mis ma tegin, oli hirmus paha, ja ma ei saanud ka kõige vähemasti karistust. Wastuotsja, minu pahadus krooniti tagajärjega.

Emä ütles mulle: „Hea küll“, ja naisteenija poole pöördes jatkas ta: „Ütle kooliõpetajale, et ta jälle võib koju minna!“

Täiesti selge oli, et ta minu haigust väga tõsiselt ei arwanud, kuna ta edasi mängis ja mind enam tähelegi ei pannud. Ja mina samuti, pead padjasse peites, naersin südamest. Nii siis mõistisime meie üksteist täielikult, minu emä ja mina.

Uga igaliks peab teadma, kui raske on seitsmeaastasel poisil haiguse paistet alal hoida. Umbes minuti pärast võtsin ma wanaema ümber kinni ja ütlesin: „Wanaemafene, jutusta mulle mõni muinaslugu!“

Ma pidin mitu korda paluma. Wanaema ja emä mängisid kaarte edasi ja ei pannud mind tähelegi. Wiimaks ütles emä mulle:

„Laps, jäta meid rahule! Dots, kui meie mäng lõpeb!“ Uga mina ei jätnud järele: „Wanaema, jutusta mulle mõni muinaslugu!“ Ma ütlesin emale, nad võivat mängu ju homme lõpetada, niisid aga lastu ta wanaemal mulle siinamas ja kohe juttu wasta.

Wiimaks wistas emä kaardid käest ja ütles: „Parem on kui teed, mis ta tahab. Mina ei saa temaga hakkama.“ Võib olla, ehk mõtles ta selle peale, et tal homme igawat kooliõpetajat ei ole, sest et mind siis wististi junniti lollide tundide juurde tagasi pöörama.

Niipea, kui emä wähegi järele andis, tormasin ma wanaema kallale. Ma võtsin ta käest kinni, tantsisin lõbu pärast ja kiskusin ta oma woodi moskitowõrgu taha. Ma võtsin polstrist ärewuse kahe käega kinni ja hüppasin üles-alla lõbu pärast, ja kui ju olin pisut taltjamaks jäänud, ütlesin ma: „Nüüd, wanaema, anna oma lugu kuulda!“

Wanaema jatkas: „Ja kuningal oli abikaasa.“ See oli hea algus. Kuningal oli ainult üks abikaasa.

Muinasjutu kuningatel on harilikult ikka hulk kuningannasid. Ja niipea kui kuuleme, et neid kats on, hakkab meie süda wajuma. Uga wanaema loos oli sellest hädaohust üle saadud. Tema kuningal oli üksainus kuninganna.

Järgmisena kuuleme, et kuningal poega ei olnud. Seitsmeaastajelt ei mõelnud ma mitte, et see põhjust annaks muretsemiseks, kui ühel

mehel poega ei ole. See oleks ju ainult ees olnud.

Ma ei eruta see meid palju, kui kuuleme, et kuningas on metja läinud paastuma ja palwetama, et ta poja saaks. Minult üks oli, mis mind oleks metja minema ajanud, ja see oli, et oma kooliõpetaja käest pääseda!

Uga kuningas jättis ühes kuningannaga maha wäitefe tütrekese, kes illes kaswas imeilusaks kuningatütrest.

Katseistkümmend aastat lähewad mööda ja kuningas paastub-palwetab edasi ning ei mõtle kõige selle aja jookjul ual oma imeilusa tütre peale. Kuningatütar on oma õitsuwuse ajale jõudnud. Mehelemineku aeg on mööda, aga kuningas ei tule tagasi. Ja kuninganna on kurb ja nutab: „Peab siis minu kuldne tütar mehta surema? Häda mulle! Mis sugune on minu saatus!“

Siis saatis kuninganna kuniinga juurde mehed, kes teda tõsiselt pidid paluma, et ta üheks öökski tagasi tuleks ja weel kordki omas palees jõöks. Ja kuningas lubas seda teha.

Kuningaproua teetis ise oma käega ja kõige suurema hooplega kuuskümmend neli kooki ja tegi kuniinga jaoks jandlipuust istme ning walas toidud ja joogid kuldtausidesse ja hõbepeetritesse. Kuningatütar seisis seal taga, wau sabajuled käes. Kuningas astus pärast kaheteistkümnemeaastast äraolekut majasje, ja kuningatütar liigutas lehwikut ja walgustas kõiki tubasid oma iluga. Kuningas waatas tütrele näkku ja unustas jõõmise.

Wiimaks küsis ta kuningaproualt: „Ütle, kes on see neiu, kelle ilu näib olewat nagu mõne jumalanna kuldõuju? Kelle tütar ta on?“

Kuningaproua lõi enesele otja ette ja hüüdis: „Oh, kui hirmus on minu saatus! Kas ja siis ise oma tütar ei tunne?“

Kuningas kohkus imestuse pärast ja ütles wiimaks: „Minu wäitefest tütreft on naine sirgunud.“

„Mis siis nuud?“ ütles kuningaproua ohates. „Kas ja siis ei tea, et katseistkümmend aastat on mööda läinud?“

„Uga, miks ei pannud ja teda mehele?“ küsis kuningas.

„Sina olid ära“, wastas kuningaproua. „Ja kuidas võisid ma talle foodsa mehe leida?“

Kuningas muutus ärewuse pärast kirglikuks.

„Esimene mees, keda ma homme näen“, ütles ta, „kui paleest wälja astun, peab ta naiseks wõtma.“

Kuningatütar liigutas oma waufulgebefst lehwikut edasi, ja kuningas lõpetas jõõmise.

Järgmisel hommikul, kui kuningas paleest

wälja astus, nägi ta üht brahmaani poega, kes paleewarawate ees raagusid korjas. Poisj oli umbes seitse wõi kahelja aastat wana.

Kuningas ütles: „Mina amman talle oma tütre naisteks!“

Kes wõib kuninga käwile wastu rääkida? Silmapilk kutsuti poisj, ja tema ja kuningatütre wahel wahetati pulmapärjad.

Selle koha peal surusid ma emmast kõwasti oma targa wanaema ligidale ja küsisin ärawalt: „Ja siis?“

Minu südamel põhjas seisis põlew soow, isemast selle seitsmeaastase õmeliku raakorjaja asemel seada. Sõ plahkus wihma pladinaft. Sauest lamp minu woodi kõrwal põles tuhmina. Wanaema hääl aga surises jutu westes edasi. Ja kõik need asjad tekitasid minu südamel pahwetujulises nurgas usu, nagu oleksid ma mingisuguse teadmata aja widewikus raagusid korjanud mingisuguse teadmatu kuninga kuningriigis, ja silmapilguga olid pärjad wahetatud minu ja kuningatütre wahel, kes ilus oli kui iludusejumalanna. Tal oli kuldpael peas ja kuldrõngad käwus. Tal oli kuldaelakett ja kuldkäewõru ja kuldwõõ kehale ümber, ja kuldwõrud kõrisesid ta jalgadegi ümber.

Oleks minu wanaema kirjanik, kui mitmekesiseid seletusi ostaks ta sellele wäikele loole anda! Kõige esiteks küsiks igati, miks kuningas kaksteistkümmend aastat metsa jäi? Teiseks, miks ei wõinud kuningatütar sel ajal mehele minna? Sest see paistaks wististi lossus olewat.

Ja isegi kui ta tülitada oleks siamaani jõudnud, siis oleks weel suurem käre ja kisa tulnud abielu enese pärast. Esiteks ei olnud pulmi üal olemas. Teiseks, kuidas oleks wõimalik abielu sõjamehekestist kuningatütre ja preesterkestist brahmaanikastist poisj wahel? Tema lugesid oleks jalamaid uskunud, et autor warjatul kujul jutlustab sotsiaalsete pruukide wastu. Ja nad kirjutaks ajalehtedele kirju.

Mii palun ma kõigest südamest, et minu wanaema siunniks jälle wanaema ja mitte mõnesuguse saatusewande läbi oma õnnetu lapselapsena.

Mii siis küsin ma, kuma mu süda rõõmu ja õnne pärast põksub: „Ja siis?“

Wanaema wõttis edasi:

„Siis wõttis kuningatütar oma wäikele mehe enesega suure hädasse kaasa ja ehitas suure palee seitsme tiiwaga ja hakkas oma meest rawitjema suure hoolega.“

Mina hüppasin woodis üles-alla, wõtsin polstrit kõwemini kinni kui üal enne ja ütlesin: „Ja siis?“

Wanaema jatkas:

„Wäike poisj läks kooli ja õppis oma kooli-

õpetajalt palju, ja kui ta suuremaks kaswas, hakkasid ta klassikaaslased temalt küsima: „Kes on see ilus daam, kes sinu seltsis seitsmetiiwaga palees elab?“

Brahmaanide poeg oli uudishimulik kuulda saama, kes ta oleks. Ta mäletas ainult, kuidas ta kord oli raagusid korjanud ja suur määs tõusis. Aga sellest oli ju niipalju aega mööda, et ta enam selgesti ei mäletanud.

Sedawiiji läks neli wõi wiis aastat mööda. Kaasõpilased küsisid temalt ikka: „Kes on see ilus daam seal seitsme tiiwaga palees?“ Ja siis tuli brahmaanide poeg koju koolist ning ütles kuningatütrele kurwalt: „Minu kaasõpilased kütiwad minult alati, kes see ilus daam seitsme tiiwaga palees on, ja mina ei oska neile midagi kosta. Ütle, oh ütle mulle, kes sa oled?“

Kuningatütar ütles:

„Jäta täna niisamuti. Küll ma sulle seda kord ütlen.“

Ja iga päew küsis brahmaanide poeg jälle: „Kes sa oled?“ Ja ikka jälle wastas kuningatütar: „Jäta täna niisamuti. Küll ma sulle seda kord ütlen.“ Sel kombel kadusid jälle neli wõi wiis aastat.

Wiimaks läks brahmaanide poeg õige kärejuttuks ja ütles:

„Kui sa, oh ilus daam, seda mulle weel täna ei ütle, kes sa oled, siis lahkun ma siit seitsme tiiwaga paleest.“ Ja nüüd wastas kuningatütar: „Seda ütlen ma sinule homme wististi!“

Kui brahmaanide poeg järgmisel päewal koolist tuli, palus ta: „Nüüd ütle mulle, kes sa oled?“ Kuningatütar wastas: „Ma ütlen sulle seda täna õõsel, pärast õhtuõõti, kui sa juba woodis oled.“

Brahmaanide poeg ütles: „See küll“, ja hakkas tundisid lugema, õõd oodates. Ja kuningatütar omalt poolt puistas walgeid lilla woodi peale, pani magusasti lõhnawa õliga täidetud kuldlambi põlema, ehtis oma juukseid, pani enesele imeilusja sinise kleidi selga ja hakkas tundisid lugema, õõd oodates.

Sel õhtul, kui ta abikaasa, brahmaanide poeg, sõõmise oli lõpetanud, sõõmiseks peaaegu siig erutatud, ja kuldwõõdisse oli läinud, mis magabistõas lilledega üle küllwatud, ütles ta enesele: „Täna õõsel saan ma wististi teada, kes see ilus daam on seitsmetiiwaga palees.“

Kuningatütar sõi, mis abikaasa järele jätnud, ja läks pikkamisi magabistõppa. Tema piibi täna õõsel küsimise peale wastama, kes see ilus daam oli, kes seitsme tiiwaga palees elas. Ja kui ta uues tõusis, sammus ta woodi juure, et temale seda ütleda, nägi ta: lilledel seast oli wälja roomanud madu ja brahmaanide poega

hammuстанud. Tema poisikestest abikaasa lammas lilledega ülekülmatud woodis, nagu surmas walge. —

Minu süda lõpetas äkki põksumise, ja ma küsisin lämbunud häälega: „Ja siis?“

Wanaema ütles: „Siis . . .“

Aga, mis kasu on seda juttu edasi jutustada?

Ufi lähets ikka enam ja enam võimatu maks.

Seitsmeaastane poisj ei teadnud, et kui pärast surma veel olemas oleks „ja siis?“ ühegi wanaema wanaema neile sellest midagi jutustada ei teaks.

Aga lapse ufi ei pea tial häwitust maks waks ja ta hakkas iegi surma mantlist kinni,

et teda tagasi pöördada. Tema arust on võimatu uskuda, et ühe wabaõhtu weste nii äkki lõpeb, sellepärast pidi wanaema oma jutu suure lõpu kiimisest kambrist tagasi kutsuma, aga ta teel seda nii lihtsalt: lasjeb furnukeha banaaniüme peal jõe lükata ja sellejuures mõnel targal mõned sõnad pomiseda. Aga sel wihamasel ööl ja lambi tuhnil walgulsel kaotab surm poisikeste waimus kõik koleduje ja ei näi muud olewat, kui öö sügaw uinak. On lugu otfas, siis on ka filmad unest juba kinni wajutatud. Kii saada-me wäikse lapsekeha une seljas üle oja wäikse wee, ja siis hommitul ütlemine mõned nõidus-sõnad, et teda jälle äratada ja tagasi anda elule ning walgulsele.

Daud ja Rhe-ira.

Tirooli kirjaniku Leopold Gheri pildike Sahara kõrbest.

Õhtu eel jõudime wiiepäewase rahjafõidu järele Bir el Achihasse ja seega wiimaks liiwailude lõppwalda. El Achih on, nagu nimi „Bir“ ütleb, kaew, mis arwamata aegadest saadik juba kuimaks jäänud Zrharhari jõe sängi on kaewatud, ja jelles kaewus leidub head, wõi wähemalt joonijeks kõlbuliku wett.

„Bir'it“ põhjapool jaguneb Zrharhari kaheks haruks ja piinutab jelle läbi juure jaare, Dhefiteh el hub — „armastusejaare“ — mis wähemalt 80 kilomeetrit pikk on, sest et jõeharud alles Bir el Hadshira juures jälle ühinewad. See Zrharhar on kord kahtlemata määratu jõgi olnud, sest me rahjutajame ligi pool tundi, enne kui kuimast jõesängist üle jõudime. Jõe kaldad on kõrged ja järjed, mõnest kohast kuni 50 meetrit kõrged. Minult kange wihamawalingu ajal, mida siin aga harwa juhtub, seisab jões mõni päew wett, mis aga siin kõrgetuule löömata õhus warsti kuni paari kaewuni jälle ära aurab.

Keski Zrharhari sängi seisab mitu kummalise kujuga guri, määratut kaljurahnu, mida, kui neid kaugemalt waadata, rahjanikufuudeks wõiks arwata. Praegu walgustab loojanew päike neid kaljurahne ja lastab need punakastollased kaljud juba tulle. Tahaks neid punakalt löömawaid kaljurahne nähes mõelda tuliste dämmonide peale, kes põrgu leegi katlast põgenenud. Sjegi meie kaamelid warijesid neid nähes hirmu pärast ja kihendasid kõheldes. Siin, kus kord Zrharhar oma wooge läbi wijarikka on weeretaz, mille kaldaid tchaki-, oli- ja eetelipuud palistastid, pidi kord

midagi kohutawat juundinna, sest jelle kord nii Ditswa maastiku kuimuse ja tühjus lastub nagu wanne jelle koha peal. —

Kord elafid siin Zrharhari kaldal, kus praegu Staamba ja Ahaggari Tuaregi suguwõjad eluwewad ja aegajalt üksteise päid wastastikku weristawad, teised rahwad, kes mitte nagu tuaregid rõõwolitena ümber hulkusid, waid põllutööd tegid ja karja kaswatafid. Aga juba siiski oli, nagu nüüd Shaamba ja Ahaggeri soo wäkel, nende kahe rahwa wäkel, kes siis Zrharhari kallastel elafid, waenus walitsemas. Muja ja Manjur, mõlema suguwõja pealikud, elafid nimelt juba esirjad päewist saadik üksteisega werises waenus. Ja juba enam kui ükskord oli nende wäkel sõda olnud, nii et Zrharhar wõitlejate werest punetas.

Seal tuli keegi ja tahtis kahe naabrivaewa wäkel rahu jobotada. Ja see keegi oli Amwor oma armuwolega.

Manjuril, Zrharhari idakaldal elawa rahwa pealikul, oli tütar, mustajuukseline neiu, ilus kui Orion täheluju keikööl ja sirge kui palmipuud Bent-Mzebi maal. Rhe-ira oli neiu nimi, kel kaljukütte filmad ja walged liilakastwarred ja kes kuulus oli terwel maal oma armjuse ja iluduse poolest.

Ja ühel päewal sõitis ta oma armjama musta naisorja Darawi seltsis üle Zrharhari haru „Armastusejaarele“, et seal, kalda pilliroo warjus, jões supelda ja emast lõbustada oma ilusast pidist, mida weepeegel külmale pilgule tagasi heidab. Ta ju ei aimanud, et ta üffi ei olnud.

Daud, Zrharhari läänekaldal elawa rahwa pealiku poeg, kes kui julge ratsubaja ja kõige parem noobelakõija kuulus, oli parajasti saarel jahti pidanud. Ja nüüd püüas ta kalda ääres pilliroos oma saagi kõrval ning puhkas.

Seal nägi ta ilusat neiu t ka nägi ka neiu katmata iludust, ja ta jüda löi armastuses lõkendama. Ja ta langes neiu jalgade ette põlvili ja võttis ta keha ümbert kinni täis palawat armastusfirge.

Rhe-irä tahtis ksendada ehmatusje ja häbi pävast, aga ta hääl ei kuulnud jona. Ta tahtis põgeneda, aga ta jalad olid kui kinni naelutud. Ta tahtis ennast wabastada kaelustusest, aga ta liilitakõjwarred olid liig nõrgad ja jõuetud. Ja ta jüda põhjus nii põlewalt, jett Amori nool oli teda tabanud ja ta põlema pannud armastuses ilusa nooremehe wlastu, kes nii tormilikult armastust palus. Ja nagu jüdamed, nii leidsid üksteist ka armastajate hüljed peagi põlewas juudluses.

Ja kui Daud jahikäigult koju läks, jutustas ta oma loo wanale isale ning palus teda Manjurilt tema jaoks tütre kätt paluda. Ja hallipoega Musa muustas armastuses poja wastu wiha Manjuri wastu; ta läks oma surmawaenlase juurde ja pakkus talle lepituseks kätt. Ja wahu pardiks nõudis ta ilusa Rhe-irä kätt oma pojale Daudile.

Kuid Manjur liikas ettepaneku wihajelt tagasi. Ta ainult jajas ja kirus. Ja wandus, et tütre kolme päewa jooksul mehele paneb. Aga Rhe-irä jäi Daudile ustawaks. Ja kolmanda päewa hommikul teki mees, kes temale määratud, laagris surult, wda jüdames.

Wahel ajal oli Daud Rhe-irä omandamiseks julge plaani teinud ja selle wäideseatmiseks löif-ju ette walmistanud. Ta tahtis neiu t isä laagrilt ära warastada ja temaga põgeneda. Seda kõige wahwamat jõdurit olid walmis teda saatma ja põgenejaid kaitsma.

Pimedal ööl tormas Daud-ben Musa piimwalge hobuse turjal ühes oma ratsanikkudega jõkke ja ujus teisele kaldale, kus pealiti

Manjuri küla seisis. Ja Daud leidis Rhe-ira põgenemisele walmis wawat. Ta tõstis armastatud neiu enese juurde sadulasse, ja nüüd mindi Zrharhari kaldale tagasi.

Aga seal luuras neid äraandmine.

Ükselt Imusid jöekaldalt pilliroost Manjuri jõdurid ja nüüd algas mõttlus, nii metsik, nii kole, et Zrharhari wesi warsti langes nute werest punaseks muutus. Manjur ise tungis mõttluses Daud-ben Musa kallale ja pistab oma piigi tütrele ja Daudile, kes neiu ümbert kinni hoiab, kehasse.

Aga Ašra-el, surmaingel, wiib mõlemad noored, kes weel surres üksteist juudlemad, tulesse hobuse seljas paradissi.

Sõele aga annab Jumala kähjalg kaju maa sügawusse kaduda, kus igawene tuli loidab, et ta weed pürgus mõrtjukate hingi Jumalaga lepitaks. Mõrtjukate kehad aga peawad jääma maa peale wiimse päewani; nad on surmaingli hingehust kiwiks tardunud. Ja iga mõõdamineja sülitab weel tänapäew Jumala kiwistunud wande ees ja jaitab neid weel pürgusti. Seitsjaadit jäi Zrharhari jõgi kuuwaks, jett wesi ei tahtnud kalju wahel, Jumala wande tunnistajaid, puudutada. Ja maa kuuwas ümberingi, wobelised aasjad kättis liiw. Kaljurahnud aga on jäänud kui Jumala wande igawesed tunnistajad.

See on muinasjutt Zrharhari jöesängis seiswatest kaljudest, mda Shaanba ja Mhagari juguwõja esitajad weel tänapäew reisijatele jutustawad.

Kuna me seda muinasjuttu wana sheiki juust kuulame, oli kuu tõusnud ja walguistas liivaluuteid ja Zrharhari jöesängi wõlurwikt. Ja kuuwalgel oli, nagu olekid gurid jälle ellu ärganud; oli, nagu olekid tõsnud ratsanikkude kähjalöögid ja hebuste norškamine. Ja hirmuult katsid tuaregid oma näod kinni, et dshumide, kõrbewaimude, kurjad pilgud neile midagi ei wõiks teha. Sest beduiinlane usub kindlasti kurjaimu, kes neis gurides, kiwis- tunud mälestusmärkides, asuwad.

Sing.

Soome luuletaja **Gino Leino.**

Ta keha oli kui wiinapuu, ta suu kui head wiinamarja kobarad.

Ta lubas mind toetuda oma najale, lubas mind oma suust juua wiina nagu kobaratest.

Ta käsiwarred olid mu ümber nagu tapu- taimed — ta tugewad käsiwarred.

Wäsinult hingas ta pea minu rinnal ja ta põsed punetasid.

Ta silmad waatasid minu peale nagu kaks kaewu. Neis nägin ma oma kaju.

Taja küsis ta:

„Miks silmitsed ja mind?“

Ma wastasin:

„Otsin su hinge!“

Ta käsiwarred läksid lahti minu ümbert, aga ta pea tõusis püsti kui totkal — uhkesti. Ta wõttis mu hinge ja lendas sellega ära. Seitsjaadit pole ma teda enam näinud.

Miks ütlesin ma:

„Otsin su hinge?!“

Ustavus.

Norra kirjanik Björnsterne Björnson.

Minu kodumaa tasefjel pinnal elas üks abielupaar kuue pojaga; ta nägi suures, hooletusse jäetud talus merist waewa, kuni üks õnnetu juhtumine mehelt elu rõõwis ja naine miletšasse tallu oma kuue lapsega üksi jäi. Aga ta ei kaotanud julgust, waid wiis kaks wanemat poega puusfärgi juurde ja laskis neil seal isa jurnukeha juures töötada, et nad tahawad oma wendi aidata ja oma ema eest hoolt kanda niipalju kui neil selleks jõudu on. Seda töötajid pojad ja tegid seda ka, kuni kõige noorem poeg leeris ära kätis. Siis arwajid nad oma töötusest wabaks saanud olemat; wanem wend wöttis enesele ühe lese taluperenaise naiseks ja selle järgmine warsti selle järele oma wenuanaise rikka õe.

Neli ülejäänud wenda pidid nüüd kõik juhtima, kuna neid endid siamaani oli juhitud. Kuid neil polnud seks isääralikku julgust; lapsest jaadit olid nad harjunud kõik koos tegema, paarini või ka kõik neli, ja seda tegid nad nüüdki, seda enam, et neil asja oli üksteiselt abi otjida. Ükski nendest ei awaldanud mõtet, eme kui ta teiste arwamist arwas teadawat, õieti ei saanud nad omastki arwamisest aru, eme kui üksteisele enne olid otja waadanud.

Ilma et nad sellest oleksid rääkinud, walisjes nende wahel ometi wainne kofkulepe, et nad oma eluajal üksteisest ei lahku. Ema aga tahtis asja pisut teifiti ja ta suutis abielupojad oma nõusse wõtta. Talu oli hästi paranenud, sinna oli enam tööjõudu waja, mispärast ema nõu andis, wanematele oma osa wälja maksta ja talu nelja wahel nii jagada, et kaks poega itka koos oma osa wõiksid harida. Wana maja kõrwale uus ehitada; sellesse pidi üks paar minema, kuna teine paar wanasse maija jäi. Aga wäljenerast paarist pidi üks naise wõtma, sest neile oli majapidamiseks abi waja, — ja ema nimetas neiu, keda ta enda minijaks soowis.

Selle wastu polnud kellegil midagi ütleda; aga nüüd oli küsida, kumb paar wälja pidi minema ja kumb wendadest pidi naise wõtma? Kõige wanem ütles, tema olla küll nõus wälja minema, aga mitte naist wõtma, ja iga teinegi liikkas selle ettepaneku kindlasti tagasi.

Siis leppisid nad emaga kokku, et neiu ise otjustagu. Ja ema küüsi ühel õhtul sellelt, kas ta ei tahaks nende uude maija perenaiseks tulla, ja neiu tahtis seda heameelega. Jah, misjulgust poisst ta siis soowiwat, sest keda ta

tahtiwat, seda wõiwat ta saadagi. Seda pidawat neiu nüüd tegema, sest see olenemat ainult temast. Nojah, siis olgu see wanem; aga keda ta ei wõinud saada, sest et see ei tahtnud. — Nüüd nimetas ta kõige nooremat. Aga ema arwas, et see hästi ei kõlbawat — „see olla ju kõige noorem.“

„Noh, siis noorema järgmine?“

„Miks siis mitte wanema järgmine?“

„Tõsi, miks siis mitte wanema järgmine?“ wastas neiu, sest ta oli kõik see aja just tema peale mõtelnud ja teda just sellepärast mitte nimetanud. Aga ema oli ju sest filmapiulgust jaadit, kui wanem teda ei tahtnud, aimanud, et wanema järgmine ja neiu üksteist nagu armastajid. Nii siis wöttis wanema järgmine neiu omale ja wanem wend läks ühes nendega uude maija. Kuidas talu nüüd jagati, seda ei kuulnud keegi wõõras, sest nad töötasid koos nagu emegi ja lõikasid niijama, lõikust kord siia, kord sinna aita wites.

Mõne aja pärast hakkas ema kiburaks jääma; talle oli waja rahu ja abi, ja pojad otustasid temale üht neiu abiks wõtta, kes siis ka neid pidi aitama. Kõige noorem pidi neiuft seda lähemal päewal metsas lehti kogudes küsima, sest tema tundis neiu kõige paremini.

Aga kõige noorem oli wiist selle neiu peale ju ammu waikfjelt mõtelnud, sest kui ta seda temalt wimats küüsi, tegi ta seda nii isääralikult, et neiu seda kosmifjeks arwas ja jah ütles. Poisst hakkas kartma, läks kohe wendade juurde ja ütles neile, kui wiltu ta oli läinud. Kõik neli jäid tõsifjeks ja ükski neist ei julenud esimeest sõna ütelda. Aga noorema järgmine nägi, et noorem neiu tõefti armastas ja et ta sellepärast kartis. Ta aimas ühtlasi oma saatust, et poisimeheks peab jääma, sest kui noorem naise wöttis, siis oli see temal wõimata. Sellest oli tal kahju, sest temalgi oli oma neiu, kes talle meelbis; aga seal polnud midagi nüüd parata. Tema ütles sellepärast esimehe sõna, et see neiu neile siis kõige kindlamini jääks, kui ta talusse perenaiseks tuleks. Miipea kui üks juba oli rääkinud, olid teised sellega nõus, ja wenuad läksid emaga rääkima. Aga kui nad koju jõudsid, oli ema tõsifjelt haigeks jäänud, ja nad pidid ootama, kuni ta paranes; ja kui ema ei paranenud, pidasid nad uuesti nõu. Selles nõupidamises wiis kõige noorem asja nii läbi, et nad, niifaua kui ema woodis on, mingifjulgust muudatust ette ei wõta, sest neiu

pidi ainult ema ravitsemise oma peale võtma. Selle juurde jäädi.

Kuusteistkümmend aastat oli ema haige. Kuusteistkümmend aastat ravitsemise tulewane minijas teda vaikselt ja kannatlikult. Kuusteistkümmend aastat kogusid pojad iga õhtu ta woodi ette palvele, ja pühapäeviti ka mõlemad wanemad pojad. Ema palus neid neil vaikselt tundidel tihti seda meeles pidada, kes teda ravitsemis; pojad mõistsid, mis ta mõtles, ja lubasid jeda. Ema õnnistas kõik see kuusteistkümmend aastat oma haigust, sest et see teda lubamat oma rõõmu lõpulikult tunda; ta tänas neid igal koosolekul, ja kord oli üks niijugune koosolek viimane.

Kui ema suri, tulid kõik kuus poega kokku teda hauda saatma. Siin walitses kord, et ka

naised hauale tulid, ja seekord oli surnut saatmas terve kihelkond, mehed ja naised, kõik, kel jalad, all, isegi lapsed. Kõige ees kõster kui esilaulja, siis kuus poega puusjärgiga ja siis terve kogubus lauldes, mis kaugele fajas.

Ja kui surnukeha oli hauda lastud ja kuus poega haura olid kinni ajanud, läks terve leinajate parv kirikusse, sest seal pidi ühtlasi kõige noorema poja laulatus olema; jeda soovisid mennad, sest et need kats asja põhimõttelikult kokku kuulusid. Kirikus jutustas sellekordne õpetaja, minu nüüd ja surnuud oja, ustavusest ja jutustas nii waimustawalt, et mina, kes ma juhuslikult sinna sattunud, kirikust lahkudes uskusin, et mäed ja meri ja terve laotuse juurus üksteisesse sulasid.

Rebajed.

Jaapani kirjanik *Nyau-Saku-Sai*.

Ja wanamees jutustas:

Wihmadel jäädaske heameelegt koju; sest teada on liig palju lugusid rebajest, kes niijugustel tundidel põhjamaa legendifudele koguvad nõiutud kujul, et inimesi wõrgutada. Nad meelitawad neid lõbukohtadesse ja muudawad enda ise ilusateks geishadeks või osawateks tantšijannadeks.

Seal ümbruses elas kord keegi õpetlanz, kes ühel niijugusel wihmadel wiie või kuue õpilase keskel istus ja neile ütles:

„Minge nüüd wälja põldudele, millest nüüd niipalju räägitakse: kahllemata kohtade seal tantšijannadeks muudetud rebajeid!“

Õpilased ehmuksid ja wastasid:

„Kas ei ütelnud ja meile alati, et tark inimene ilal meeloga hädaõhtu ei otfi? Ja nüüd annad ja meile jeda nõu?!“

„Teie jõledad!“ ütles tark mees naerdes.

„Kui sinna lähete, siis teate, et rebajed rebajed on, ja teie kardate ainult sellepärast, et teie ei tea, misjugune lõts teile on walmistatud. Aga rebajed jääwad ometi loomadeks, ka kui nad geishadeks on muudetud. Nad ei tunne inimese sijemist seisukorda ja ei wõi temale siis ka kardetatavaks saada.

Palju pahemad on kõpsed ja õiged geishad, kes teie südant tunnewad ja mehe kütkestamisest tuhandel kujul esinewad. Kas see pole siis kummaline asi, kui inimesed, nagu teie, neile hirmjatele nõidadele naerdes wastu lähete ja — rebajeid kardate, kelle nõidus üsna süütu on?“

Nüüd punastasid õpilased ja wandusid edaspidi ainult oma uurimustele elada.

Wanaõna ütles: „Pähe ei tule taewast, pähe tuleb naise!“

Isand Gansendonck.

Wlaami kirjanik *Hendrik Conscience*.

Isand Gansendonck oli imelik mees Wanta-mata selle peale, et ta siindimise järgi kuulus küla wäsemate elanikkude kilba, arwas ta juba pikemat aega, et ta on loodud hulga paremast aimest, kui teised külaelanikud; et ta ük-sinda teab palju enam, kui kõik ilma teadus-

mehed kokku; et kogukonna asjad jegi on ja tagurpidi lähewad — see sünnib ainult sellepärast, et tema — oma kõrgeandelise waimuga — külawanem ei ole, — ja palju muud sellejarnast.

Kuid siiski, see herra ei osanud ei lugeda

ei kirjutada, ja ometi oli ta ainult väga vähe sellest unustanud, mis ta kunagi oli õppinud . . , temal oli aga palju raha!

Selles mõttes oli ta väga paljude tähtsate isikute sarnane, kelle waim puhkab luksus-tatutud kastis, wõi kelle mõistus wie protsentidiga wälja on laenatud ja iga-aastati tagasi tuleb ühes juure lisatud protsentidega.

Külaelanikud, teda isand Gansendonck oma halwaksapanewa ülespidamisega päewasti-päewa haawas — wihtasid teda ja nimetasid teda pilgates pasundajaks.

„Kuule, Robe“, küsis isand Gansendonck oma sulaselt, „kuidas ma sulle meeldin oma uues karwamüüts?“

Sulane astus paar sammu tagasi, hõõrus silmi, nagu imestaks ta suuresti.

„Oh, isand“, hüüdis ta, „ütelge ometi sieti, olete see siis tõesti teie? Urmasin, et näen oma ees paruniherrat ennast. Kuid ei, Piha Meitzi! Kuidas on see võimalik? Tõstke weidi pead, isand; pöörge natuke, isand; astuge weidi edasi, isand. Tõsi, täiesti paruniherra sarnane, nagu sarnaneb weetlik teisele . . .“

„Robe!“ lausus isand tehtud tõsidusega, „ja tahad mind petta: ja seda ma ei sall!“

„Ma tean, isand,“ wastas sulane.

„On vähe inimest, kes nii heatahtlikud on kui mina, kuid ometi nimetab mind inimeste häbematus uhkeks, sest ma ei kannata külaelanikke.“

„Teil on õigus, isand. Noh, aga ma mõtlen fogu aeg, kas te siiski mitte parun ei ole.“

Isand Gansendoncki filmades läikis rõõm. Beatepoole longus, kuid uhke ilmega — waatles ta sulast, kes oma imestust walju häällega edasi awaldas.

Robe ei petnud oma isandat täielikult. Walimuses oli isand Gansendonck väga paruni sarnane, peale ta rumala näo. Ja see pole sugugi imelik: juba mõnda kuud aimas ta parunit riiete alal järgi; see oli asi, mida tähele panid ainult mõned üksikud, sest parun elas fogu aeg omaette mõisas ja kandis ainult harilikke riided.

Kuid nüüd, mõni nädal tagasi oli parunil wäike kapriis. Ja kel seda ei ole? Ta ilus puudlikoer suri, ja puudlinahast lasi parun omale karwamüütsi walmistada. See algupärane müts kõitis isand Gansendoncki tähelepanu, ja ta walmistas omalegi linna sarnase. „Piha Sebastian'i“ kõrtsi omanik isand Gansendonck waltis end peeglis ja tundis rõõmu sulase otjuselt.

Tõpüks otjustas ta jalutama minna, ja lausus:

„Robe, wõta mu kepp kaasa; läheme läbi küla.“

„Süwa, isand,“ wastas sulane ja astus peremehe järgi, tehtud nagu peas.

Beatanawal kohtasid nad paljuid külamehi, kes terwitasid Gansendoncki, kelle näod naerule kiskusid, nii pea kui nad mööda olid. Teised jooksid majadesse, et hinnata isand Gansendoncki müütsi. Gansendonck ei terwitunud kedagi warem, waid astus uhke näoga aeglasel sammul edasi, nii nagu parun kätina oli harjunud. Robe, teadlikult rumala näoga — astus koerana truult ja rahulikult järele.

Kõik oli korras, siis tuli sepikoda. Seal arutasid oma wahel paar isikut. Waewalt filmasid nad isand Gansendoncki, kui juba nende naer läbi uulitsa kajas.

Sepa poeg Franz, kes kui naljahammas laialdaselt tuntud oli, jalutas sepikoda ees edasi-tagasi pea ühe külje peal ja samade sammudega kui isand Gansendoncki, mis nii hästi järele oli tehtud, et järeleaimatam wiha pärast löhki pidi minema. Mööda minnes waatas ta poisile terawalt otja, kuid poisj wastas nii pilkawa naeruga, et isand Gansendonck hullumeelses wihas paar sõna pomises, kiiremalt edasi läks ja äkiliselt kõrwaluulitsasse pööris.

„Pasundaja! Pasundaja!“ hüüti järele.

„Robe, mis ja arwad neist nadikaeltest?“ küsis Gansendonck, kui ta juba rahulikumaks oli jäänud. „Ta julgeb mind teotada, mind pilgata! inimest, nagu mina seda olen!“

„Jah, isand, kärbsed hammustawad ijegi hobust, ja ometi on hobune väga suur loom!“

„Küll ma nad kätte saan, need lollpead! Hoidku end; see läheb neile rängasti maksma. Nägi ei lähe mäe juurde, kuid inimesed saawad kofku.“

„Tõsi, isand, edasilükkamine ei tähenda ammuugi weel kaotust.“

„Ma oleksin hull, kui laseksin hobuseid weel selles sepikojas rautada — wõi muud tööd teha.“

„Õigus, isand, liig suur headus on alati poolhullus.“

„Ükski mu teenijatest ei tohi oma jalga tõsta siia sepikotta.“

„Ei italgi, isand!“

„Küll siis pilkaja aru saab, kas pole õigus?“

„Kahtlemata.“

„Kuid, Robe, ma arwan, et see sepapois on kellegi poolt palgatud, et mind pilgata ja teotada. Kordniit ütles, et ta kindlas arwamises on, et see poisj süüdi on minu silbi teotamisest roppude sõnadega.“

„Sõbe-eesjel“, isand.“

„Ei maksa neid häbematusi korrata, kuuled!“

„Kuulen, isand.“

„Anna talle tord wastu kõrwu, nelja filma

all, ja et keegi ei näeks. Ja siis anna talle üle minu terwitus."

"Süwa küll, isand!"

"Kas ja siis jeda teed?"

"Jah, terwituse annan üle."

"Ei, ometi kõrwakiilu."

"See on siis, kui tõsiselt soovite, et ma koju tuleks ilma käte-jalgadeta. Ma ei ole kuigi tugev, ja sepapõijs pole ka taks, keda tergesti kätte võib jaada."

"Kas ja siis tõesti jeda poisikest kardad. Mül on sinu eest häbi!"

"Oleks rumal temaga tülli tikkuda."

"Kobe, Kobe, ma arvan: sinu julgus ei ole wist kunagi sinu surma põhjusiks."

"Ma loodan jeda, isand."

Jutuajamisega kadus isand Gansendoncki wiha. Paljude halbade omaduste kõrwal oli tal see hea omadus: ideewaene, nagu ta oli, unustas ta kiiresti halbused.

Mad jõudsid parajasti oma talu maadeni, jalutasid põldude wahelt läbi. Siin oli isandal põhjusi kord selle, kord teise asja üle pahandamiseks. Siin oli lehm teelt kõrwale astunud ja seal kits noori taimetegi laastanud; edasi leidusid küttide ja koerte jäljed.

Wiimase leiduse puhul warijes peremees wihasi. Sest igal murgal seisis ju juure kirjaga: „S ü t t i m i n e k e e l a t u d!"; ja siiski jätus veel säärasteid inimest, kes ta waranduse õigused mõtlejaid piirata. Ta küllis õhku iga-suguseid ränku sõnu ja lõhtus kepiga wastu maad.

Kobe seisis ijanda taga ja mõtles lõuna-jõogi ja wajitaprae peale. Ta lootis, et soost hea walmistatakse. Sel põhjusel ei olnud tal mahti peremehele muud wastata, kui ainult „Jah, isand!" wõi aga „Ei, isand!" —

Äkki kuulis isand Gansendoncki häält, mis pilkawalt hüüdis: „Pajundaja! Pajundaja!"

Wihaselt waatas isand ümberringi, ei näinud aga kedagi muud, kui ainult oma sulast, allapõrdud filmadega ja suud liigutades, nagu oleks ta jõmmas.

"Mis, lollpea! Kas see olid sina?" küsidas isand wihas.

"Ma olen siin, isand, kuid mis on siis sündinud?"

"Ma küsin, lollpea, kas ja praegu miski ütlesid?"

Wiiane Gansendoncki tormas sulase poole, et teda kepiga läbi peksta; julane aga, kes nägi, et asi tõsiselt ahwardab lõppeda, kargas eemale ning küsidas:

"Oh, Sumal, oh, õnnetust! Peremees on täitja hulluks läinud!"

"Pajundaja! Pajundaja!" hüüdis hääl uuesti Peeter Gansendoncki seljataga.

Nüüd silmas Gansendoncki kaarnat puu otjas ja kuulis teda uuesti sõimu kordawat.

"Kobe! Kobe!" hüüdis ta, „jookse ja too mu piis siia. See on jepa kaaren; ta peab jurema, see rumal loom."

Kuid kaaren lendas minema.

Sulane hakkas waljusti naerma.

"Peata oma naeru, muidu ajan ma sinu majast! Pea!" — küsidas peremees.

"Ma ei jõua, isand!"

"Ma annan sulle su häbematuje andeks, kui ja jepa kaarna tagasi tood."

"Kuidas siis jeda, isand?"

"Piiaa finni wõi laje maha."

"Süwa, isand!"

"Ustume aga praegu weel edasi... Kuid, mis siis see seal on? Ole siis weel taluomanik, kui sind igakõks tohib warastada."

Lausudes neid sõnu, tormas ta edasi, julane kannul. Lähemale jõudes nägi ta, kuidas wae-ne naine ja tats last märgi oksj korjajid ja neid wiisku sidusid. Kuigi wana komme waestele luba annab märgade oksjade korjamiseks, ei kannatanud jeda isand Gansendoncki. Märg oks on ometi samuti ta omandus, kui kuiw, ja kellelgi pole õigust miski tema warandusest omale wõtta. Edasi, jee oli ju naine; siin polnud waja karta ei wastuhakkamist ega pilget. See julgustas teda ja lubas talle täieliku woli wiha awaldamiseks.

Ta haaras naise õlast finni ja küsidas:

"Häbemata puuwaras! Edasi! Kulasse! Sandarmi kätte! Tärmi, laisk elajas!"

Warijewa naise käest kukkus puukänd; naine hakkas nutma, lapsed hoidsid ema riitest finni.

Kobe sügas kahetsedes kufalt. Tundetü ilma kadus ta näolt. Ustagu, ta süda tundis ligi.

"Siia, laiskwoorst!" küsidas peremees, „wii waras kulasse."

"Hea inimene, ma ei tee enam kunagi!" häwaldas naine. „Waata mu wäikeid lapsi, nad surewad hirmu kätte!"

"Ole wait, warganägu!" — küsidas peremees; „ma õpetan teid warastama ja rööwima."

Säreltehtud wihas haaras julane naise käest finni ja pigistas jeda; sellejuures sõjistas ta taja:

"Lange põlwili ja ütle talle: „isand."

Naine langes põlwili isand Gansendoncki ette, tõstis käed üles ja palus:

"Oh, isand, isand, anna andeks, ma palun, isand! oh mu wäikeste õnnetute laste pärast, hea isand!"

Mingi warjatud põhjusel oli isand liigutatud. Ta wabastas naise ja waatas talle otja; kuid siiski ei tõstnud ta teda üles.

Põlwili ollakse ta ees, käed üles tõstetud!
Ja armu paludes! See oli kuninglik!

Minut hiljem, kus küllalt oli sellest õnnest, tõstis ta naise ipe üles, pühkides liigutuse piisraid filmist ja lausuis:

"Õnnetu ema, ma olen wahel äkiline; see olgu lõpetatud. Võta kaasa oma õjad-kännud, ja oled aus inimene. Mati on sul õigus õfji koguda; ja kui nende hulgas on ka mõni kuuwem, siis ei tee see wigaga. Ole rahul, ma annan sulle täielikult andeks."

Suures imestuses waatles naine neid kaht imelikku meest, kes ta ees seijid: isandat kahtsejewa näoga, sulast, kes näris huuli, et mitte naerda.

"Nii siis, ema", jattas peremees, "ja tohid õfji koguda mu metjades."

Seda beldes, näitas ta käega üle ümbruskonna, nagu kuuluis see kõik talle.

Waene naine astus paar sammuga tagasi ja pomises tänulikult segaduses:

"Jumal õnnistagu Teid, paruniherra!"

Wärjri läbistas isand Gansendoncki liikmeid; ta nägu sätendas rõõmust:

"Naine, naine, tule tagasi!" — hüüdis ta.

"Mis ja ütlesid? Ma ei jaanud aru."

"Olge tuhandefordiselt tänatud, paruniherra, — wastas haofoguja.

Isand Gansendonck pistis käe tasku ja wõttis wälja hõberaha, mille naisele ulatas; piisarad woolasid üle ta näo:

"Waata, naine, ole kord ka rõõmus; ja kui talw tuleb, siis tule igal laupäeval "Püha Sebastiani"; hagu ja muud paremat jaad alati. Nüüd mine koju."

Pärast seda lahkus ta naisest ja sammus metjast wälja. Ta nuttis ja piisarad woolasid üle palgede. Sulane, kes seda märkas, nühtis eneseltgi kuuewarutaga üle filmade.

"Smelik", ütles lõpuks peremees, et ma ei wõi näha inimesi, kes kannatawad; kohe tunneb mu süda kaasa."

"Mina samuti mitte, isand."

"Kas kuulsid, Robe? see naine arwas minu samuti paruni olevat."

"Tal on õigus, isand."

"Ole nüüd wait, Robe; läheme rahulikult koju."

"Süwa, isand."

Robe sammus alandlikult peremehe jälgedes. Mõlemad läksid koju: isand mõtles ilusa nime peale, mis waene naine talle oli kinkinud; sulane unistas wafitapraest hüwa soostiga.

Tulõ poiss teid puttumallõ.

Setu rahwalaul.

Neio, neiokõsõ ja noorekõsõ!
Kui tie, kui tie kõnnit tiedä müödä,
tiedä, tiedä müödä, maada müödä,
pidä, pidäge tie pihtõd peossa,
pihtõd, pihtõd peossa, wassar käessa;
tulõ, tulõ poiss teid puttumallõ,
kelm teid, kelm teid kinni wõttemaie,
lööge, lööge talle lõugõ müödä,
kopu, koputagõ kulmu müödä,
et ei, et ei kuulõ kuwwel päiwäl,
näe, näe ei seitsmel nädälälgi,
et ei, et ei mõista no umma mieltä!
Neio, neiokõsõ joos noorõkõsõ!
Seeni, seeni hainamaa wiel illos,
kunni, kunni hain wiel niitemäda;
seeni, seeni kaari wiel kaunikõsõ,
kunni, kunni kaari wiel pallamada,
seeni, seeni marjamaa wiel punanõgi,
kunni marja wiel noppimada.
Neio, neio joos noorõkõsõ!
Seeni, seeni neio wiel neitsikõnõ,
kunni, kunni poisist wiel puttumada,
käsi, käsi kallis wiel kaemada,
sula, sula suu wiel andõmada!

Wäike-Svammur.

Islandi kirjaniku **Einar Hjörleifsoni** romaan.

4

„Sveinbjörn soovib seda, et mina Solveigiga räägiksin. Mina näen ette, et see meile mitte õnneks ei oleks, kui asjast midagi välja ei tule.“

„Ega meie asi siis ometi ju nii kaugese ei ole läinud, Olaf“, ütles naine ja kahmas mehe käewarrest kinni, „et oma lapse peakšime ära müüma — et peakšime ära müüma Weiga, et ise mitte waestemaija sattuda? Tee mulle see meeleheha ja jää siia — ära sega enamast selle asja sisse. Nagu Sveinbjörn oma asi ise ja Weiga wastutab ise oma eest.“

„Ei aita midagi, mu hea naine, ma pean minema ja rääkima. Sveinbjörnil on kange pea, kui ta seda ka ei ütle. See oleks minu poolt lollus, kui ma tütrele ei seletaks, mis ta peab tema, sest et sellest meie kõikide õnn ja õnnetus oleneb.“

„Helde taewas, misfugune õnnetus on waene olla! Armuline Jumal, armuline Jumal,“ ütles haige perenaine, tõstis filmad üles taewa poole ja kattis näo woodiwai-baga.

*

Sigurgeir ja Solweig ruttasid kohe majast välja Olafi teretama, niipea kui nad teda õue nägid ratsutawat. Olaf tähendas, et ta Solweigiga soowiwat mõne sõna nelja all rääkida.

Nii siis jäi Sigurgeir välja, kuna Olaf tiitrega tuppa läks ja seal istet wõttis.

„Tean miks sa tulid, pabi; Sveinbjörn käis eile sinu juures.“

„Jah, käis. Ta on selle kord pähe wõtnud. Du see seal siis täitsa wõimatu?“

„Jah, ütlesin seda Sveinbjörnil eelsele ta, et ta selle peale ei tarwitse loota; ütlesin seda õige selgesti.“

„Sa lükkasid ta siis ilma pikema jututa tagasi? Muidugi, sa wõid ju teha, mis tahad — aga kas oli sul siis teise wastuse andmine nii wõimatu? Sel on meie kõikide kohta — seal kodus — väga juur tähtsus, kui su otjus teine oleks.“

„See on täitsa wõimatu, pabi — lihtsalt sel põhjusel, et kellegi teisega juba kihlatud olen — nimelt Sigurgeiga.“

„Jäsand halasta! Kihlatud Sigurgeiga! Kas Sveinbjörn seda teab?“

„Meie kihlastime enda alles eile, kui Sveinbjörn juba oli ära sõitnud. Aga igatahes

aimab ta seda, sest Sigurgeir ütles talle juba waremalt, kuidas meiega lugu on.“

„Ja ometi jääb ta selle juurde, jääb selle juurde kindlasti. Sul ei ole aimugi, kuidas ta seda nõuab. Tahab meid waestemaija saada, kui sina järele ei anna. Kõik kraam Goldil, maja ja talu ja need paar penni, mis mul on, kuulub temale — kõik! Tema wõtab kõik. Sa mõistad, mis see tähendab — ta tahab sinu ema, lapsed, meie kõik waestemaija saada. Sellega ahwardas ta mind ja ma tean, et ta oma ahwarduse täide saadab. Dieti ei tea ma isegi, miks ma seda sulle ütlen. Wististi on see ülekohus, et seda teen. Sina ei wõi ju sellejuures midagi parata. Mulle ei tule ka meeldegi sind sundida tahta, kõige vähem weel nüüd, mil tean, kuidas sinuga lugu on. Aga see on ju üks ta puha, kas seda sulle ütlen wõi ei ütle — seda kuuled warsti isegi. See ei wõi ju saladuseks jääda, et waestemaija läheme. See saab ju warsti teatavaks, kui nad sinu ema karkudel ära wiivad, karkudel wõi wankril wõi mõnel teisel teel, seda ei tea ma ju isegi.“

Solveig filmitjes rääkiwat isa nagu uimane. Egiotsja ei taibanud ta dieti, mida isa rääkis. Ta oli küll kuulnud, et isa Sveinbjörnil raha wõlgnes, aga tal ei olnud aimugi, kuidas lood dieti olid. Nüüd aga, mil isa ema karkudest ja ärawiimijest rääkis, läksid ta filmad äkki lahti. Tal oli, nagu oleks ta seda kõik oma ihufilmadega näinud, ja selle kõrwal jäi kõik muu warju. Niisugust wiletust, niisugust õnnetust ei tohtinud tulla — ükskõik, mis see maksis!

„Mõistan ma dieti“, ütles ta nii rahulikult, isegi selle üle inestas, „et ei ole olemas ühiti teist abinõu teid waestemaija eest päästmiseks, kui see, et Sveinbjörnil eile lähem?“

„Paraku ei; mina ei tunne mingisugust teist pääseteed, mu laps. Nii tõesti kui siin istun — Sveinbjörn jääb oma tähe ja paiste juurde. Ma ei tea kedagi, kelle poole wõiksin pöörduda — ja tead seda — kui ma waranduse kaotaksin, ei oleks mul kellelegi enam kindlustust anda. Ja kui meid kerjusena tänawale tõstetaks, ei wõiks ma ka enam sinu ema ja meie wiie lapse eest töötada. Minu lambis on weel ainult wähe õli. Töötan niipalju kui jaksan, aga ei jaks enam palju; usu mind, ma tunnen, et enam palju ei jaks. Mõtke, niitmiise juures noorest poisist maha jääda, sestsaadik kui mul rinnad wigased on — seal all rabaheinamaal

— ja ometi ikka jälle ainult kõige kergemad kohad saada. Waewalt saan weel täie päewapalga, kui teiste juures töötan. Weel mõne aasta eest uskusin waewalt, et lord ja niipea nii wiletsaks jääda wõiksin. Ja mis on see kõik weel wõrreldees maja ja taluga, millest pean lahkuma — ja — Jumal taewas! — mõtelda, et pean weel waestemaija sattuma!”

„Ole iisna rahulik, papi“, ütles Solbeig, „sina ei satu mitte waestemaija. Mina lähen Sveinbjörniile. Siis on kõik jälle korras — eks ole? Kas on siis tõesti kõik jälle korras?“

„Ei, on see sinu tõsine jutt, Veiga? Jumal õnnistaagu sind selle eest, mu laps. Jah, siis on kõik jälle korras. Aga Jumala pärast, ära lase ema märgata, et sinu peale püüdsin surwet awaldada. Seda ma ei teinud, wõi siiski? Ütle talle, et seda wabatahtlikult teed. Sa teed seda wabalt, eks? Sa teed seda, et aidata oma wanemaid ja õdesid-wendi, aga sa teed seda wabatahtlikult, eks?“

„Wabatahtlikult wõi mittewabatahtlikult — ma teen seda igatahes“, ütles Solbeig piisut karsitult. „Aga sina ei tarwitse karta, pabi, et ma jüü sinu peale weeretan“, jatkas ta.

Olaf aimas, et tiitar oma mõtete kogumiseks soowis üksi jääda; tal ei olnud ka enam midagi ütelda. Sellepärast lahkus ta toast.

Wäljas kohtas ta Sigurgeiri ja hakkas sellega ühest ja teisest asjast juttu westma. Põhjust, mispärast ta tulnud, ei puudutanud neist kumbki.

Solbeig oli toolile liikumata istuma jäänud. Nüüd pani ta käewarred risti lauale, peitis oma näo nende wahete ja otgas waljusti. Mutta ta ei wõinud, sama wähe mõtelda. Nagu must pilw määsis mure ta hinge enesesse ja ta ei osanud pimedas teed leida. Siis hakkas kõik jälle selguma nagu enne torni tulekut.

Nüi oli see siis tulnud — see pidi ta wõrusunenäo lõpp olema. Sveinbjörn pidi saama talle meheks. Kui hirmus, kui jätk — wõimata oli wäljendada, kui jätk!

Ta mõtles saagade peale inimestest, kes selles hoolimata, et nad ihu ja hinge poolest neile wastikud, pidid elama koletiste seltsis. Oli ta pahade waimude poolt nõutud? Nagu ei oleks parem koletiste seltsis koobastes elada ja häbi ning jätkust inimeste eest warjata, kui kõige sellega inimeste keskel liikuda ja Sigurgeiri ligidal wiibida!

Siis jäi ta piisut rahulikumaks.

Kas ei olnud ta ise oma saatuse walinud? Ja kas ei pidanud ta nüüd katsuma alistuda ise oma kohtuotsusele rahulikult, auwäärilikult ja alandlikult?

Jah, ta oli walinud, just niisama walinud kui tagaetud metsloom, kes põgeneb on

jõudnud kuristiku kaldale ja kel nüüd weel waldida on: kas alla kuristikku hiipata wõi ennast tappa lasta. Ja nagu oleks see weel kellegi walik olnud, kui ta ees wäljawaade seisis — wanemaid waestemaija ajada, wõrdispõdewalt emalt lapfed ära kiskuda, jah wõib olla ema abikaasastki lahutada ja kihelkonna waesena iihest talust teise weetuna näha, wiletsasti toidetuna ja laetuna, wõi kostile antuna kellegi juurde, kes ta kõige wäheha kostiraha eest omale wõttis. Nagu oleks wõimalik olnud elada, kui mõtted ja südametunnistus ütlesid, et see õnnetus oleks wõinud tulemata jääda, kui ta oleks tahtnud.

Aga kui see nüüd wanemate ja õdede-wendade päästmiseks mõddapääsematult tarwitik oli, kas oli see siis ka Jumala tahtmine? Kas ei pidanud ta Jumala tahtmisele alistuma, mitte nagu ta seda tegi — wihaga ja trofkiwusega, waid alandlikult ja alistuies. Muidugi oli see raske, aga Jumala teed on juurdlematud.

Õimeest korda kahmas kahtlus ta hingest oma pörgulikkude küüntege kinni, piinas teda ja käristas ta puruks, nagu seda wägewad koletised teewad, kui nad õppimedes kaitseta inimeste kallale kipuwad.

Jumala teed ei olnud sellepärast paremad, et nad juurdlematud, arusaamatud olid. Kõik, mis oli toores ja hirmus ning alatu, see polnud hea, kuigi sellest mõnikord midagi head wõrjus. Jumala asi oli selle eest hoolt kanda, et midagi alatu ei tehtud. Tema ei tohtinud alatuft soodustada, jah, temal, kõigewägewamal Jumalal, oli kerge asi seda takistada. Tema, Solbeig, kes ju ainult patune inimene oli, takistas igasugust nurjatust, kui tal seks wõimus oleks. Ja kõigewägewam Jumal ei tee seda — Jumal, kes ometi ühtlasi ka kõige armuliskem on. Kas oli ses õpetuses mõtet? Ei, embakumba, kas ei olnud Jumal mitte kõigewägewam ja kõige armuliskem, wõi teda ei olnud üldse olemastki!

Ta märkas küll, et see mõte kardetaw oli. Ta oli kas mõne kurja waimu wõimu all, wõi teda walitjes midagi, mis ei hea ega kuri ei olnud, mis midagi muud ei olnud kui wõimus, nagu ankrutu ja tüüritu laewawrakk, mida torm merel edasi ajab. Aga just sellest hädaohust leidis ta teatud rahustuse. See terastas ta tahtejõudu ja tõmbas ta mõtted kormalle jälkuseft.

Ja ta kordas seda sõnasõnalt, just nagu seda ta ema talle lapsena sõnasõnalt ette ütelnud meelespidmiseks:

„Üks kahest: kas on Jumal armuline, wõi teda ei ole üldse.“

Uga Sveinbjörn oli olemas — paraku Jumal; ja tema pidi ta naiseks saama.

Nüüd hakkas ta seestpidi külmutama ja pidi mõtlema metsloomade peale kaljutipul. Metsloom mõib ennast kaitsta, kui tal teist teed pääsmiseks ei ole. Kas ei saanud temagi kätte ta jüda? Ta tahtis Sveinbjörni piinata, ta elu hapuks teha. Tahtis ta waranduse ära pillata ja ta hukutada, sest et ta oma warandust armastas! Tahtis teda haavata ja alandada teiste juuresolekul ja igal juhtumisel; tahtis talle kuri olla, kui nad ühki olid! Misjugune mõnus tunne veel surmas tema kohale kummardada ja talle kõrva sohistada, et ta alatu nadikael on!

Seal awanes uks ja Sigurgeir astus tuppa.

Solveig istus laua ees aina wastas, käed laual rufikas.

Sigurgeir astus ta juurde ja waatas talle otja.

Neiu nägi hoopis teine wälja. Ta nägu oli otje hall ja ta paled sisse langenud. Üksikimil wahtis ta aina wälja.

Nii ei olnud noormees teda veel näinud ja see nähtus awaldas tema peale raske mulje.

„Solveig“, ütles ta tasa ja poollämbunult.

Neiu ei waadanud ringi, waid jäi samuti istuma kui enne.

„Solveig, Solveig — mis jul on? Oled ja haige?“ ütles Sigurgeir pifut walgumini ja wõttis teise käega ta ümber kinni.

Nüüd ärkas Solveig ja tõrjus ta käe tagasi.

Sigurgeir kummardas ta kohale ja tahtis teda juurdelda. Uga neiu lükkas ta tagasi ja ütles:

„Sina ei tohi mind puutada!“

Neiu hääles ei olnud pahandust, aga seal puudus ka vähemgi õrnus. Seal polnud muud midagi kui jääfilm tõsidus.

Sigurgeir leidis neiu ülespidamise olevat ikka imelikuma ja arusaamatuma. Oli ta hulluks läinud?

„Miks ma seda ei tohi?“ küsis ta kohkudes.

Neiu waitis wähe aega ja wastas siis:

„Sest et ma mitte su naiseks, waid su wõõrasemaks pean saama.“

Seesama külmus, sama rõõmutus, sama tõsidus ta hääles. Ta ei waadanud ka ümber, waid wahtis aina wälja.

Nüüd oli Sigurgeir keeletu. Nii siis oli see tõsi, ja ta ei olnud ei segane ega peast hull. Luff, mis teda terve päewa rõhunud, muutus nüüd lausa wihaks, ja wiha ei andnud talle aega järelemõtlemiseks, selgusele jõudmiseks, mis Solveigi nägu nii kurb oli. Rahtlused, millega ta ennast eelmisel päewal piinanud, ärkasid uuesti veel palju ägedamini ja muutusid filmapiik weendumiseks. Nüüd uskus ta tead-

wat, mis Solveig jälle oli toibunud. Ta oli wististi ju kahetsenud, et enda temaga kihlanud, ja oli sellepärast juba enne isa tulekut nii imekülmas muutunud. Ja see oli teda veel ta usus nüüd kinnitanud. See wihastas teda nii, et ta ühtegi raskemat haawatavat sõna ei leidnud, kui ainult pilkawa sõna:

„Noh, isa on ju minust ka palju rikkam!“

Nüüd waatas neiu esimest korda üles. Ta waatas Sigurgeirile otja, kaua, kaua, nagu oleks tal mõmata filmi mujale pöördä, kuna ta nägu oli nagu kivistunud. Siis käis wärin ta huultest üle; kaks pijarat weeresid tal üle palge alla — neile järgnes pijaratejõgi.

Raske oli tal nuttes rääkida, aga ta tegi jeda ometi.

„Ära seda ütle, Sigurgeir, ära seda ütle. Ära seda ütle, ära seda ütle, mu armsam. Sellest on juba niigi küll, kas tahad mind veel hirmutada? Sinu isa — sinu isa tahab minu omased waestemaija saata, kui ma temale ei lähe. Ja seda ei wõi — ei wõi ma lubada. See peab sündima, kui ma sinu ka kaotan, kui ma ka enam ühtki rõõmupäewa ei näe, kui ma ka kurjaks ja jumalawallatuks saan — tema ei pea minu omakseid waestemaija saatma, ta ei tohi seda teha. Uga seda ei tohi ja ütelda, Sigurgeir — ma ei ole seda ära teeninud — see on patune — jumalawallatu.“

Siis pani ta käed jälle lauale, peitis näo neisse ja nuttis nii ägedasti, et ta teha wabises.

Sigurgeir teadis Olafi wõlast ja sai kohe aru, mis see tähendas. Küll ei teinud ta enesele esimesel filmapiigul täitsa selgeks, et ta nüüd Solveigi pidi käiesti kaotama. Uga ta wiha oli läinud sama ruttu kui seebiwull lõhkeb, ja tundis sügawat walu ägedate sõnade üle, mis ta praegu ütelnud.

Ta kahmas neiu olade ümber kinni ja tahtis neiu üles tõsta ning hõlma wõtta.

Neiu waatas talle otja nagu unes, kargas siis ägedasti üles, wabastas enda ja wastas talle siis jälle otja.

Siis jooksis ta toast ruttu wälja.

Sigurgeir läks rohuaeda ja käis seal edasi-tagasi.

Muidugi mõtles ta selle peale, mis praegu juundinud, ja mitte selle peale, et Solveigist pidi saama temale wõõrasema. Ta ei uskunud veel seda, ei mõelnud ka selle peale, waid mõtles ainult oma ülespidamise peale. Tuletas meelde, misjugune neiu wälja näinud, kui ta tuppa oli läinud. Ja esimesel korral, mil ta teda murelikuna näinud, esimesel korral, mil tal oli mõimalik olnud taqet toeks ja troostiks olla, oli ta temale ütelnud kõige haawatavamad sõnad, mis talle suhu tulnud, oli teda otjekohe

teotanud ja hirvitanud. Kui alatu, mitte-mehelik ja arutu, ja jumalavallatu, nagu neiu-gi praegu ütelnud — oli see olnud!

„Andku Jumal andeks“, ütles ta, esiti täit-sa mõtetes, ja siis kordas ta veel mitu korda: „Jumal, anna mulle andeks!“

See ei olnud palve; see oli ainult mõtetu harjumus lapseaast. See kandis ta äkki kau-gele lapseikka tagasi. Ammu unustatud sünd-mused lehvivad äkki vahetus järjekorras ta vaimuilmade eest mööda.

Talle tuli meelde lugu, kuidas ta kord väikse poisina woodis lamasa ja kuidas ta ema, woodiserval istudes, teda oli lastanud paluda „Meie Jsa palvet“. Sellejuures oli ta emast nii väga piinanud viiteida palwega, et wiimaks sõnadest täitsa wälja sattus, keelkõnes sõ-nad wälja jättis ja ütles: „Anna meile andeks meie wõlglastele“. Ja nüüd oli ta sellest pal-vest esimest korda aru saanud — siamaani olid need sõnad talle ainult tühjad, arusaamatud sõnad olnud.

Talle tuli meelde, kui hoolsalt ema talle need sõnad kätte õpetanud, kuidas ta temale oli ütelnud, et ta iial, kui midagi kurja on teinud, ei tohi Jumalalt palumata unustada andeks-andmist — sellestki olla veel küll, et tema, ema, talle andeks andwat, et inimesed talle andeks annawad, Jumal pidaawat seda ka tegema.

Ja eriti tuli talle meelde, kuidas ema selle palwe täitmisele oli kihutanud. See oli tal veel nii selgesti meeles, nagu oleks see alles eile juhtunud.

Suur-Hvammuril oli kord olnud üks wae-ne, wanemateta poisike, sama wana kui tema. Seda oli ta kord wallatabes seljatagast kõuga-nud, nii et poisj maha kukkus ja nina wigas-tas. Kui ta werd nägi, ehmatas ta hirm-sasti, jooksis ema juurde ja jutustas talle, mis juhtunud. Ema lõi poisji, wesi ta werest puh-taks ja trööstis teda. Siis ütles ta Sigurgei-rile, palugu poisjilt andeks ja nimelt nii kaua, kuni poisj andeks annab, ja tulgu siis jälle tema juurde.

Uga poisjil polnud lusti andeks anda. Seal pakkus Sigurgeir talle nelikümmend mängu-kiwi, kui ta temale andeks annaks, ja uskus, et seega oma süü on lepitatud. Uga poisj nõu-dis enam. Seal pakkus Sigurgeir talle oma roheline kapi — see oli ta hobune, kõige ilu-sam ratsahobune isa talus, ainus, mis roheline oli. Nüüd muutus poisj nagu rõõmsaks, aga ta lootis veel paremaid tingimisi saada, kuna Sigurgeir iga hinna eest tahtis leppida. Ül-les, tema tahtwat veel enam saada, olla palju

werd kaotanud ja nina walutawat tal veel praegu. Mille peale Sigurgeir talle kaksküm-mend konna-karpi pakkus. Seal ütles poisj:

„Tahan ka sinu kam-konna-karpe.“

Sigurgeiril oli kümme kam-konna-karpi, mis ta arust ilusamad olid teistest mänguasja-dest, mis ta elus iial näinud. Sellepärast pak-kus ta poisjile ühe nendest, jelle, mis weidike lõhki oli.

„Ei, kõik kam-konna-karbid“, ütles poisj.

„Hea küll, wõta, aga nüüd pead ja mulle ka andeks andma“, ütles Sigurgeir, „sest nüüd ei ole mul enam midagi.“

Poisj nägi, et asi nii oli; ta wõis nüüd Sigurgeirile tõesti andeks anda, sest et sel enam midagi ei olnud. Ja andis talle siis an-deks.

Sigurgeir läks nüüd ema juurde ja andis temale kõik selle leppimisloo teada.

„Nüüd pead ja ka Jumalalt andeks palu-ma“, wastas ema.

Tema arust polnud seda tarwis, sest et ta selle eest juba küllalt oli õhwerdanud.

„Poisj sai kõik, mis mul oli — ka minu kam-konna-karbid — ja siis andis ta mulle an-deks.“

„Uga kui keegi sind haawab ja sulle siis niipalju kingib, et temale andeks annad, kas ei pea siis ka mina temale ka veel andeks and-ma?“ ütles tema.

„Jah, aga armas Jumal ei ole ju selle poisji ema.“

„Dmeti. Sel maefel poisjil ei ole isa ega ema, sellepärast on armas Jumal ka ta ja ema ühtlasi. Kas ja ei usu, et ta pahane on, et ja poisjile walu tegid?“

Jah, kui armas Jumal poisji ema oli, siis pidi ta temaltki andeks paluma. Ja tegi seda ka. Ja tema meelest oli ju nii ijaaralik, et Ju-mal poisji nii väga armastas, et tema kam-konna-karbid jellejuures ära unustas.

Need mälestused wõolawid kokku mõttega Solweigi peale, kuidas ta nii kurwalt ja waik-selt istus ja kuidas ta teda oli haawanud ja hirvitanud. Selle patu lepitust ta ei tundnud. Kui ta teda ka eluaeg käitel kannaks, siis oli see ainult ta kohus, ka siis, kui ta temale midagi paha ei oleks teinud. Ta mõtles tindiplekkide peale walgel, läbilasjkal paberil, plekkide peale, mis läbi lööwad, nii et neist mitmesugused ine-tud kujud tekivad. Onnetu plekk jäi, süsimust, wastik, hääbumatu. Ei aidanud, et neiu talle andeks andis — plekk jäi sellest hoolimata alles. (Järgneb.)

Wastutaw toimetaja: S. Galjaspõld.

Wäljaandja: Kirjastus „Aareng“.

D.-A. „Waba Maa“ trükk, Tallinnas.

Hindmõistatus

Nr. 8.

Persia shahil oli kuuskümmendneli maakonda, mida valitsesid kubernerid. Suures troonisaalis Teheranis kattis pörandat hiiglawaip, mis oli jagatud 64 ruutu. Iga ruudu ehteks oli maakonna wapp. Suurte pidustuste ajal kogusid kõik kubernerid Teherani ja seifid troonisaalis oma maakonna ruundul.

Nüüd juhtus aga, et shahh juure wõitis ühe maakonna. Puudus ruum waibal uue kubeneri jaoks. Shahh tahtis, et waip suuremaks ei kaswaks, üksti ruut ei wäheneks ja et ometi waip koos seifaks 65 ruudust, kus aset wõitsid leida kõigi 65 maakonna kubernerid.

Raua murti pead. Lõpuks tuli shahi juure juut, lõikas waiba neljaks ja õmbles ta uuesti kokku. Ning waata, waip oli sama suur, kuid koos seifis ta 65 ruudust, millest igaüks oli sama suur, kui warengi.

Kuidas lõikas juut waiba neljaks, et 64 ruudust sai 65 ruutu, ilma et waip oleks suurenenud wõi ruudud wähenenud?

Lahendused tulewad saata 15. maini s. a. „Romaani“ talitusele (Tallinn, postkast 199): Digete lahenduste saatjate nimed avaldatakse „Romaanis“ nr. 11. Nende wabel loositakse wälja 10 eksemplaari ilnuwast Eesti kaubandus-tööstusliku näituse juhtraamatust.

Hindmõistatuse nr. 7 täiendus.

Rogemata on wälja jäänud, et seletused tulewad saata 1. maini s. a. „Romaani“ talitusele. Digete lahenduste saatjate nimed avaldatakse „Romaanis“ nr. 10. Nende wabel loositakse wälja 5 eksemplaari Eesti tööstus-kaubandusliku näituse puhul ilnuwast juhtraamatust.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 5.

• Sigeid seletusi saatjaid:

Talinnast: R. Bauert, Helmut Bode, A. Bujch, Dembit Berggrün, D. Baroni, August Wettem, Endel Dehmann, Oskar Ernesaks, Rudolf Esko, Eleonoore Emann, Helmut Elfen, Reinhold Hader, Karl Holzmeier, A. Heiswald, D. Hinjenberg, Hermann Thom-

son, August Hentilson, Julie Hammel, Bernhard Hindrea, L. Iwanow, Selma Johanson, A. Janson, Selma Kegel, Wanda Karro, Gerda Kippar, Walter Kallas, Hans Korjus, Rudolf Ksberg, Jaanus Kait, Riina Kuusik, E. Kurfeldt, P. Kinnas, Elwira Kott, Margareta Kalda, Lydia Lust, Dimitri Lindorf, Felix Lintrop, Edm. Loorberg, J. Laas, Woldemar Muht, Martha Mäng, Irma Woode, Erna Martin, G. Mürisep, Wilhelm Mennart, Hulda Moilow, Ferd. Masemann, August Möller, Woldemar Kurland, E. Nemwalz, Friedrich Patmann, Johannes

„Romaani“ talitusele — Tallinn, Niguliste tän. 16.

Hindmõistatuse nr. 8 lahendus on järgmine:

Lahendaja nimi ja täielik aadress:

Kõigile wiiwitajatele!

Ajakirja väljaandmine on seotud suurte raskustega, sest trüki- kulud, paber, kaastöö tulewad tasuda suurtes summades ja wiiwi- tamata, kuna aga numbrid müügile lähewad à condition, s. o. ilma et nende eest algul miski makstakse, waid ainult müügi kor- ral. Nii tuleb siis summasid kokku ajada wäikestest rahadest, mis mitmestsajast esitusest üle riigi saadawal.

Rohke hulk esitusi wõtab aga omale wabaduse ja jätab raha, mille ärasaatmine talle wist kuigi suuri raskusi ei tee, isegi teise aastasse oma tarwitada, arwates, et summa, mis tema käes, nagu nii midagi ei tähenda. Kuid ometi on teada, et mitmestsajast kohast saadaolewad paarituhandelised summad kokkuarwatuna annaksid kaunikesse kapitaali, millega lehe väljaandmine tuntawalt oleks hõlbustatud.

Mitmekordsed palwed, meeletuletused ja hoiatused on jäänud suurelt osalt tagajärjeta. Kordame oma tungiwat palwet awalikult:

Palume kõiki meie esitusi raha minewa aastast ja tänowusest aastast (kuni nr. 6-ni vähemalt) ära saata kuni 1. maini s. a. Wastasel korral oleme sunnitud lehte neisse müügikohtadesse, alates nr. 9, seisma panema.

Oma lugejaid palume meid sel puhul wabandada ja lehte otsekohe talitusest tellida, mis puhul saadud raha otsekohe ära wõiksimise tarwitada lehe suurte kulude tasumisel.

Kõigi wiiwitajate lahketa wastutulelikkust loodab

endises austuses

**Kirjastus „ARENG“,
Tallinn, Niguliste tän. 16.**

Tutwustage ajakirja

„Romaan'i“

oma tuttawatele! Saatke tuttawate aadressid proowinumbrite saatmiseks „Romaani“ talitusele!

Tehke seda hindmõistatuse lahenduse saatmisel!

Pöder, Beltr. Hermann Ball, Gustaw Pohla, Aine Palmbach, Arthur Poomann, Ida Patzmann, A. Paris, Miralda Petersel, Rud. Rosenfeldt, Arthur Rajja, Juta Reintam, Ellen Reismann, Johannes Reinhold, Renate Ringemann, Johannes Sørde, Alice Silberg, E. Somel, P. Simonlager, J. Sät-nas, Johannes Seftwert, D. Timm, Elsa Tonsta, Wladimir Tõnismann, A. Tomson, Elly Taling, Bernhard Uustalu, Rudolf Wesemann, C. Wall, Alf. Wandman, Willem Wõju.

Tartust: Rosalie Hint, Karl Kerem, Adele Krahe, Sara-Maimu Kaspar, „Achilles“, Emilie Masing, Rudolf Meinendorf, Hedwig Puijat, Johannes Paide, A. Patzka, Hilba Remberg, Agnes Rezold, Joh. Logenbits, Herbert Summer, Anton Soni, Silvia Tuffi, Rud. Wõschinsky.

Wõrust: Nikolai Jwaß, Ewald Leinbock.

Petterist: Beera Kristowing, S. Krinal, Oly Keuland, A. Rätsep.

Ambloist: Oskar Kerles; **Kohla-Järwe:** Joh. Kul-bach; **Otepääst:** Juß Kabanowst; **Jõhwist:** S. Kul-tur, Emma Nipust; **Taageperast:** Jaan Kurik; **Ro-ylast:** Hans Kaus, Martha Määr; **Kärust:** Artur Klem; **Türi-Mõikult:** Albert Lorenz; **Häädemeestel:** Peeter Laredei; **Põlwast:** Adolf Rahin, A. Waino; **Hallistelt:** J. Peller; **Kolga-Jaanist:** Leopold Rosen-berg; **Sindist:** S. Kadit; **Pritsust:** Metta Rämna; **Piiwast:** S. Sarw; **Rõngust:** Ernst Lobber; **Mistilt:** P. Tallenhof; **Elwast:** Joh. Leder; **Mõisepere:** R.

Beroja; **Loodist:** A. Alit; **Mõisaküläst:** Edy Alkaja, Wambola Kalam, Mary Pilttenblatt, Oskar Paalits; **Suure-Jaanist:** Paul Adamson; **Kakkest:** Rud. Alber; **Tapalt:** Reinhold Baumann; **Rõnmelt:** Ilmar Edel, Aho Konni, Elmar Kaha, F. Schmidt, K. Wendt; **Kärglast:** Hilba Hõrrat, Hilba Johannson; **Kadri-naft:** Ernst Hansen; **Mägistelt:** Peeter Ilwes, Mar Unt; **Paasialust:** August Ilwes; **Hõlkest:** Karl Kase-mets; **Simunast:** Marie Rõõt; **Jõgewallt:** „Bana“.

Karwast: Jakob Maas, Elias Reisberg, Oscar Rosenbusch.

Walgaft: Jaan Derve, Jaan Floss, „Randlane“, J. Urb.

Wiljandist: Luise Hiop, A. Puff, Arnold Sepp. **Pärnust:** Arthur Kase, Emmi Kangur, P. Koort, J. Pak, Hilba Poots, K. Siitam. **lis, Joh. Sepp, Paul Trautmann.**

Haapsalust: Carl Weidenbaum. **Kuresjaarest:** Mihail Mitt, Jüri Müller, A. Nel-**Kakwerest:** Emilie Luit, Felix Tenneberg, A. Witsut, Oswald Zolt.

Uualpool awaldatud lahendajate wahel toimepan-dub loosimisel mõitõid igauks ühe aastakõigu „Rõ-maani“ 1923. jõrgmised lahendajad:

August Betlem — Tallinnast, Kristinentali tän. nr. 4, krt. 4.

Arthur Klein — Kärust. **Johann Logenbits, — Tartust, Jaama tän. nr. 68.**

Gelolematel

II Riigilõgu

walimistel

hääletab iga mõtleja kodanik

igas walimisringkonnas

ainult

Cesti Rahmusli-Wabameelse Partei

nimekirja poolt

KOKK

on kõige parem
 taimewõi — lauawõi,
 ja sisaldab üle 85% rasva oltusi,
 seega niisama toitev kui koorewõi,
 viimasest aga poole odavam.

Proovige ise „Kokka“ ja otsustage siis.

„Kokk“ on saadaval igas kaupluses
 Tallinnas, teistes Eesti linnades ja alewites.

„Koka“ tehas valmistab peale selle:

Pagaritele ja köögi jaoks (praadimiseks ning
 küpsetamiseks) Eesti Kokowari, üle 90% raswaoltusi.

Shokolaadi- ja kondiitriäridele — Kokoswõid
 doppeltraffineeritud.

Aadress: TALLINN, Allika tän. nr. 10.

==== Kõnetraat 25-26. ====

Shokolaad · Kausmann & Ko. · Kompwekid

Shweltsi
 Piima
 Dessert
 Noisette
 Silva
 Mignon
 Vanille
 Kalewjne.

Shokolaadid
 Karbi
 (shokolaadid)
 Paberi
 Dessert
 Karamell
 Monpensier
 Marmelaad
 Pastilla jne.

Tallinn, Narwa maantee nr. 32